

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Diplomová práce

Spolek akademiků Úhlava

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Martínková, PhD.

Autorka práce: Bc. Šárka Turková Nováková

Studijní obor: Archivnictví navazující

Ročník: 3.

2019

OBSAH

1	Základní informace	12
1.1	Fond „Úhlava 1883–1936“	12
1.2	Město Klatovy	13
1.3	Dobový kontext	19
1.4	Kultura a společenský život v době vzniku spolku Úhlava	23
2	Spolčování	26
2.1	Spolčování	26
2.2	Spolčování na Klatovsku	30
3	Knihovny a knihovnictví na Klatovsku	33
4	Akademický spolek Úhlava	37
4.1	Historie spolku	37
4.1.1	Vznik spolku	37
4.1.2	První léta fungování spolku (1883–1895)	38
4.1.3	Fungování spolku v letech 1896–1902	42
4.1.4	Fungování spolku v letech 1902–1911	43
4.1.5	Fungování spolku v letech 1911–1919	45
4.1.6	Fungování spolku v letech 1919–1930	48
4.2	Stanovy a organizační záležitosti	50
4.2.1	Stanovy	50
4.2.2	Organizační záležitosti	56
4.3	Členstvo	57
4.4	Z galerie významných členů spolku Úhlava	60
4.4.1	Čestní členové	60
4.4.2	Předsedové spolku	62

4.5	Knihovny zřízené Akademickým spolkem Úhlava v Klatovech	66
5	Ekonomika a finance	75
5.1	Hospodaření spolku.....	75
5.2	Hospodaření spolkové knihovny.....	78
6	Závěr	79
7	Literatura a prameny	81

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....
Šárka Turková Nováková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lence Martínkové, PhD. za vedení diplomové práce, cenné rady a trpělivost. Poděkování patří zaměstnancům Státního okresního archivu Klatovy za jejich vstřícnost a pomoc při bádání.

Anotace:

Diplomová práce Spolek akademiků Úhlava představuje na základě bádání v dochovaném fondu „Úhlava 1883-1933“. Spolek Úhlava svou činnost soustředil na celé okolí Klatov. Práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. První kapitola nastiňuje dobový kontext a situaci ve městě Klatovy, ve které byl spolek založen. Druhá a třetí kapitola se věnuje spolčování v širším kontextu, spolčování na Klatovsku a knihovnictví na Klatovsku. Stěžejní kapitola o spolku samotném obsahuje historii spolku, organizaci spolku, členstvo a knihovny založené spolkem. Poslední kapitola se zabývá hospodařením spolku, které bylo podstatnou záležitostí pro fungování celého spolku. Diplomová práce je doplněna mapkou se založenými knihovnami spolku.

Anotation:

This thesis is entitled „Academic Guilds Úhlava“. This thesis presents history of Academic Guild Úhlava from years 1883-1933. The Academic Guild worked in the city Klatovy and in the villages around the city Klatovy. This thesis is divided into five chapters. The chapters include the history context, history of Guild, organization and libraries in city Klatovy.

Úvod

Diplomová práce si klade za cíl přispět novými poznatky k tématu spolčování v období mezi léty 1848 až 1940 na příkladu klatovského regionu a jeho specifík, a to na základě zkoumání konkrétního spolku a jeho činnosti. Spolčování a vznik spolků byly zcela závislé nejen na podmínkách, které během první poloviny 19. století vykrytalizovaly v soudobé české společnosti, ale do jisté míry i na tom, jaké zákonné úpravy nebo omezení během 19. století státní aparát pro společnost a občany připravil. Zatímco v některých obdobích byl vznik nových nebo obnova starších spolků poměrně komplikovaný (např. v době tzv. Bachova absolutismu), tak od šedesátých let 19. století se situace rychle zlepšovala. Svůj podíl na vzniku řady českých spolků, jak celozemských, tak i místních, bezesporu mělo i vzrůstající národní sebevědomí Čechů, které bylo plodem národního obrodného hnutí, jehož počátky je třeba hledat už na konci 18. století (první fáze tzv. národního obrození). Toto hnutí se snažilo reagovat na obdobné procesy u českých Němců, a ve většině oblastí společenského života jim chtělo i touto cestou konkurovat.

Spolčování a spolky obecně představují vděčné badatelské téma. Spolčování jako svébytnému fenoménu se nejvíce věnovala Eva Drašarová, která na toto téma vydala několik publikací a článků. Jindřich Vančura a Lenka Sýkorová napsali nejrozsáhlejší díla o městě Klatovy a životě v něm, přičemž se nevyhnuli ani oblasti spolkového života a místním spolkům a zájmovým i politickým organizacím a jejich významu i činnosti. Tyto publikace se staly nosnými pilíři pro teoretickou část předkládané diplomové práce. Diplomová práce by se měla stát shrnutím úsilí o šíření osvěty a kultury akademickým spolkem „Úhlava“ a studií o jeho činnosti na poli knihovnickém. Hlavním pramenem informací pro předkládanou diplomovou práci se proto stal fond uložený ve Státním okresním archivu Klatovy, který nese název „Úhlava 1883-1933“. Dokreslení ze vzpomínek na činnost spolku „Úhlava“ je možné získat z „Pamětního spisu Úhlavy spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech. Vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji 1883-1933“.

V diplomové práci byla využita citační norma ČSN ISO 690:2011 pro prameny a literaturu. Využívané archivní prameny, pocházející ze Státního oblastního archivu Plzeň

– Státního okresního archivu Klatovy jsou nezpracované, a proto byla v doprovodném aparátu zvolena citace ve formě: „SOKA Klatovy, předmět, místo, datum.“ Vysvětlující poznámky pod čarou vztahující se k textu práce jsou doplněny podle potřeby.

Při bádání byla využita metoda komparace pramenů, metoda sondy a metoda indukce, případně i analogické postupy. Metoda sondy byla využita zejména k proniknutí do fungování samotného spolku při průzkumu v dochovaných nezpracovaných spisech. Metoda komparace pomohla ke srovnání situace spolku „Úhlava“ v Klatovech se stavem v jiných místech a jiných spolcích a také k objasnění některých sporných bodů, na něž jsem narazila při bádání v různých pramenech. Další skutečnosti a informace o fungování spolku pomohla vyřešit také metoda indukce a analogické postupy.

První kompilačně pojatá kapitola, která vychází především z dostupné sekundární literatury, stručně a přehledově představuje město Klatovy a jeho dějiny. Pro uvedení do období, jemuž je věnována předkládaná práce, kapitola obsahuje dobový kontext v českých zemích, v městské správě a základní údaje o společenském životě v Klatovech v období působení akademického spolku Úhlava. Druhá kapitola, rovněž pojatá kompilačně, se zabývá spolčováním obecně a následně se zaměřuje konkrétně na oblast Klatovska, kde se zabývá vývojem spolčování a spolků. Zakládání spolků bylo možné na základě císařského patentu už od poloviny 18. století; tímto počinem kapitola začíná a končí soupisem a charakteristikou spolků působících v Klatovech a jejich okolí.

Stěžejní kapitola práce se zabývá spolkem Úhlava a vychází z archivního výzkumu v originálních pramenech. Je zde popsána historie spolku, dále je zde předložen rozbor jeho stanov a organizační záležitosti, je charakterizována členská základna a činnost spolku samotného. Navazuje čtvrtá kapitola o činnosti spolku a jeho působení a významu v Klatovech a jejich okolí. Hlavním motorem spolků jsou vždy lidé, a proto se další část čtvrté kapitola zaměřuje na osobnosti, které v Úhlavě působily. Úhlava nebyla jediným spolkem v Klatovech, nýbrž spolupracovala i s dalšími organizacemi, které se navzájem doplňovaly. Především je zde upozorněno na zakládání knihoven a čítáren, které mělo pro venkovské oblasti Čech zásadní význam nejen v osvětové oblasti. Poslední kapitola se zabývá hospodařením studovaného spolku, které je dobře doloženo ve spolkových účetních knihách dochovaných ve shora zmíněném archivním fondu.

Předkládaná diplomová práce si klade za svůj hlavní cíl předložit co nejucelenější přehled o fungování, financování a působnosti akademického spolku Úhlava, který působil v Klatovech a okolí v letech 1883 až 1933. Akademický spolek Úhlava nebyl jediným spolkem působícím na daném území, ale svou iniciativou, která přispěla k zakládání knihoven v okolních obcích, se stal jistě spolkem, který si zaslouží pozornost i dnes. Knihovny zřizované akademickým spolkem Úhlava měly velký společenský dopad na Klatovsku a také v širokém okolí, které patřilo v našich zemích mezi území národnostně smíšená, a proto se stal spolkem, jehož působnost ovlivnila vzdělanostní, informační i osvětové podmínky českého obyvatelstva na poměrně velkém území na jihozápadě Čech.

1 Základní informace

1.1 Fond „Úhlava 1883-1936“

Archivní fond „Úhlava 1883-1936“ je uložen ve Státním oblastním archivu v Plzni – Státním okresním archivu Klatovy a není k dnešnímu dni zpracován. Stav i vzhled dochovaných písemností odpovídá době jejich vzniku v letech 1883 až 1936. Značnou část fondu tvoří spolkové úřední knihy, kterých se dochovalo devětadvacet. Zastoupen je zde i spisový materiál, účetní materiál a některé další typy archiválií.

Vedle jednoho podacího deníku, který eviduje korespondenci spolku, pak dalších dvanáct knih obsahuje zápisy ze členských schůzí, výborových schůzí a valných hromad. Dále jsou zastoupeny v knihách vedené seznamy členů a seznam registrovaných čtenářů. Dalších dvanáct knih dokládá činnost spolkem založených a provozovaných knihoven: jsou zde protokoly z valných hromad a zápisy ze členských schůzí, seznam čtenářů, seznamy knih, knihy výpůjček a také knihy návštěv. Poslední čtyři knihy jsou účetního charakteru. Jde o hlavní knihy, pokladní knihu a knihu poštovních poplatků. Dále se z účetního materiálu dochovaly pokladní zprávy a účty spolku a spolkové knihovny.

Spisový materiál obsahuje stanovy spolku, dále zápisy ze schůzí, výroční zprávy, prezenční listiny a seznamy členů. Vedle tohoto obsahově významného materiálu, který dokumentuje dobu vzniku a existence spolku, jeho pravidelnou činnost a členskou základnu, jsou zde i další doprovodné písemnosti. Patří mezi ně pozvánky na akce spolku, přijatá a odeslaná korespondence, různá oznámení, dopisnice, pozvánky na akce jiných spolků, plakáty, články vystřižené z novin, ale také podklady pro almanach spolku Úhlava, materiál ke knihovnám, vizitky a dobové pohlednice.

1.2 Město Klatovy

Na území dnešních Klatov se před jejich založením nacházela stejnojmenná trhová ves. Založení středověkého města spadá nejpravděpodobněji do doby Přemysla Otakara II.¹ Za jeho vlády byla hradská správa nahrazena systémem královských hradů a měst. „Brána Šumavy“, jak někdy bývá bývalé královské město nazýváno, datuje svůj vznik kolem roku 1260, ale pravděpodobnější je založení až roku 1267 podle datace spojené s dominikánským klášterem v Klatovech.² Královské město bylo vedeno městským rychtářem (*iudex civitatis*), jemuž byl nadřízen královský podkomoří (*subcamerarius regis*).³

Za vlády Jana Lucemburského (1310-1346) a Karla IV. (1346-1378) bylo královské město Klatovy zapojováno do královské politiky. Na základě privilegia od Jana Lucemburského mohlo město využívat práv Starého Města pražského.⁴ Město bylo za svou podporu krále za odměnu několikrát osvobozeno od placené daní a dalších dávek (1339, 1348, 1387). Král Karel IV. svůj dluh vůči Albrechtu I. Straubinskému zaručil zástavou města Klatovy. Po svatbě jeho syna Václava IV. s Johanou, dcerou Albrechta I. Straubinského, v roce 1370 dostala královna Johana od manžela Klatovy věnem. Po její smrti roku 1386 zástava skončila, a tak Klatovy opět připadly Václavovi IV.⁵ V roce 1381 Václav IV. propůjčil městu právo poprav a město Klatovy obdrželo toto oprávnění pro celý Plzeňský kraj.⁶

Od konce 14. století se šlechta z Plzeňska stavěla negativně k církevní reformě, čímž vznikaly neshody vně města trvající až do roku 1418. Obyvatele města s novými myšlenkami seznamovali kazatelé, kteří ovládali český nebo i německý jazyk.⁷ V letních měsících roku 1419 byl husity vypálen klatovský dominikánský klášter a byl tím vynucen odchod katolických zastánců z města. Klatovy se staly spojencem Jana Žižky, a to až do

¹ Jindřich VANČURA. *Dějiny někdejšího král. města Klatov*. V Klatovech: Nákladem města Klatov, 1927. 509 s., s. 52.

² Lenka SÝKOROVÁ, Klatovy, Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. *Dějiny českých, moravských a slezských měst*. ISBN 978-80-7422-018-0. s. 40.

³ J. VANČURA. *Dějiny*, s. 91.

⁴ J. VANČURA. *Dějiny*, s. 92.

⁵ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 105–110.

⁶ J. VANČURA. *Dějiny*, s. 92.

⁷ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 117–119.

jeho smrti (11. října 1424). Dva roky po jeho smrti se však město Klatovy odklonilo od radikálních husitů a po letech válčení žádalo mírové řešení situace v zemi. Deklarované mírové dohody nebyly naplněny a po rozpoutání vojenských tažení byly zapojeny do obranných akcí i Klatovy, které byly po vojenské stránce jako významné a bohaté královské město dobře vybaveny.⁸

Po přijetí kompaktát byl v srpnu 1436 konečně uznán císař Zikmund Lucemburský českým králem. Krátce na to potvrdil dosavadní práva a svobody klatovské městské obce konfirmačním privilegiem ze dne 18. října 1436. Po jeho smrti (9. prosince 1437) však nastal rozkol při volbě jeho následníka, kterým se měl stát jeho zeť moravský markrabě Albrecht Habsburský. Opozice proti habsburské straně preferovala polský rod Jagellonců, jejichž oporou se stalo i město Klatovy, a to nejen ve vojenských akcích. Teprve v lednu 1440 byl na zemském sněmu smluven všeobecný mír. Syn krále Albrechta Ladislav, jehož následnické právo bylo uznáno, se narodil až po otcově smrti, a to 22. února 1440. V listopadu 1446 byl navržen Jiří z Poděbrad na zemského správce, což nebylo prosazeno kvůli jeho odpůrcům, ke kterým se přidala i některá královská města. Na konci čtyřicátých let 15. století se Klatovy odchýlily od táborské strany, když se Jiří z Poděbrad dostal 3. září 1448 k funkci zemského správce po útoku na Prahu. Město Klatovy se výzvě podřídilo. Po zvolení Jiřího z Poděbrad za zemského správce (24. dubna 1452) a po následujícím vojenském tažení proti městům bývalého táborského svazu byl uznán Jiří z Poděbrad i jimi za zemského správce.⁹

Město bylo v krátké době zasaženo několika požáry za sebou, a tak Jiří již jako český král reagoval na neutěšený stav ohněm poškozeného sídla tím, že obci odpustil všechny berně a platy ve prospěch královského fisku na následující tři léta. Ovšem roku 1466 byl Jiří z Poděbrad označen za kacíře a sesazen z trůnu papežem Pavlem II., což vyústilo v nové vojenské konflikty už v následujícím roce. Uherský král Matyáš Korvín usilující o český trůn bojoval na straně odpůrců svého tchána Jiřího z Poděbrad a křižácké oddíly, které vtrhly do země, se účastnily plenění a vypalování jižního a západního Klatovska.¹⁰ Během bojů o český trůn se Klatovy přiklonily ke straně, která prosazovala kandidaturu

⁸ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 122–131.

⁹ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 133–134.

¹⁰ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 135–139.

polského prince Vladislava (II.) Jagellonského. Ten pak po nástupu na trůn ponechal Klatovům dosud udělená privilegia jako vděk za jejich podporu. V roce 1479 byl vyhlášen olomoucký mír, kde byla potvrzena vláda českého krále Vladislava II. Jagellonského v Čechách a uherského krále Matyáše Korvína v ostatních zemích Koruny české.

Královská města nicméně byla v druhé polovině 15. a na počátku 16. století ohrožována především zakládáním a povyšováním poddanských měst. Poddanská města v okolí Klatov získávala některá privilegia hospodářského obsahu, což destabilizovalo hospodářské výnosy a ekonomickou situaci Klatov samotných. Přesídlením krále Vladislava II. Jagellonského z Prahy do Budína v roce 1490 po získání titulu uherského krále byl vliv vyšších stavů v českých zemích ještě posílen. Na Klatovsku se pozemky nacházely většinou v držení drobné šlechty z rytířského stavu, která nebyla natolik mocná, aby mohla město dlouhodobě významněji ohrozit. Koncem května 1520 však celé město Klatovy zachvátil další ničivý požár. Shořely při něm městské knihy, které byly obnoveny až o tři roky později. Následující měsíc bylo město Klatovy od krále Ludvíka Jagellonského osvobozeno od odvodu berně a platů na deset let.¹¹ Ludvík Jagellonský však zahynul už roku 1526.

Ferdinand I. byl po smrti Ludvíka Jagellonského uznán českým králem na základě vzájemné sňatkové politiky obou rodů. Jeho vláda se podepsala na Klatovech především postupným odebíráním majetku obci a také zavedením některých nových poplatků plynoucích z českých královských měst, která jako celek považoval nikoli za samostatný svobodný zemský stav, ale za součást královského komorního jmění. Později město majetek vykoupilo zpět a začalo rozšiřovat své držby. V této době získalo město Klatovy do vlastnictví obce tři pivovary a chmelnici a stalo se osmým nejbohatším městem v zemi. V letech 1547 až 1557 byla ve městě vystavěna Černá věž.

Konec 16. a počátek 17. století byl i na Klatovsku ve znamení sílících sporů mezi protihabsbursky naladěnými nekatolickými stavy a prohabsbursky orientovanou katolickou stranou. Nový rozkvět města nastal až v souvislosti s konsolidací poměrů po

¹¹ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 142–144.

třicetileté válce, v jejímž průběhu byly Klatovy silně zdevastovány vpádem švédských vojsk. Významně se na novém rozkvětu města podepsal například příchod jezuitů v roce 1636. Za jejich působení započaly stavby jezuitského kostela, koleje a také katakomb, které zároveň sloužily jako pohřebiště. Jezuité pečovali ve městě i jeho okolí o opětovný rozvoj vzdělanosti. Na konci 17. století však postihl město další velký požár, který zničil většinu místních gotických a renesančních památek.¹²

Období vlády Marie Terezie (1740-1780) bylo hned na svém počátku poznamenáno dalšími válečnými lety, během nichž bylo město opět poškozeno a ze škod se dlouho nemohlo vzpamatovat. V této době obyvatelé města žili velmi skromně. Reorganizace státní správy v Čechách v roce 1751 znamenala pro Klatovy významnou změnu, protože se staly krajským městem. Můžeme říci, že v této době se město začalo konečně vyrovnávat s následky válečných let a rozvoj města nezpomalila dokonce ani tzv. sedmiletá válka v letech 1756-1763.

V letech 1770-1772 byla po několikaletém suchu a neúrodě celá země postižena hladomorem, který postihl i Klatovy a jejich okolí. Hospodářská situace vyústila v zavedení Raabovy reformy¹³ na městském panství, jež na Klatovsku proběhla mezi lety 1778-1783. V roce 1773 byl papežem Klimentem XIV. zrušen jezuitský řád, čímž byla ukončena dosavadní činnost jezuitské koleje v Klatovech. Místo ní však bylo v roce 1778 zřízeno gymnázium, které však bylo přeneseno do Písku a brzy se zařadilo mezi nejvýznamnější středoškolské vzdělávací instituce na jihu Čech.¹⁴

Na počátku 90. let 18. století bylo město postiženo dalším požárem a v témže desetiletí navíc započala i válka s revoluční Francií, která přivodila značné odvody místních mužů do císařské armády. Reformy státní správy přispěly k rostoucímu počtu i vlivu státních

¹² Tamtéž, s.156–168.

¹³ Raabova reforma se týkala parcelace pozemků u vrchnostenských dvorů mezi poddané (tzv. emfyteuty) na korunních a komorních statcích a statech královských měst v době Marie Terezie a Josefa II.; autorem předlohy byl významný dobový ekonom, rada vídeňské dvorské komory František Antotín Raab.

¹⁴ Miroslav NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. České Budějovice, Jihočeská univerzita 2006, s. 69–70.

úředníků ve správě města, což se umocnilo po regulaci městského magistrátu (a jeho částečném postátnění).¹⁵

Během celé první poloviny 19. století v Klatovech převažovala jako spisovný i hovorový jazyk němčina, jelikož český národní život se ve městě probouzel pomalými kroky. K obnovení gymnázia obdrželo město souhlas až v roce 1806, přičemž k jeho obnově došlo péčí českobudějovického biskupa v roce 1812 a vyučovali na něm emauzští benediktini.¹⁶ Řada zdejších absolventů pak pokračovala ve studiu na filozofickém lyceu v Českých Budějovicích.¹⁷ Následně v roce 1848 došlo k významným reformám středního školství, po kterých bylo místní gymnázium přeměněno na osmileté. Na gymnáziu v Klatovech studoval např. František Josef Šumavský¹⁸ nebo Karel Slavoj Amerling.¹⁹ V druhé polovině 19. století začal v Klatovech ožívat společenský život. Bylo založeno místní muzeum, obnoveno gymnázium s výukou v českém jazyce, vznikaly další školy a výchovné ústavy.²⁰

Rozvoj města z konce 19. století a počátku 20. století byl přerušen první světovou válkou, která se do Klatov promítla již 3. července 1914. Od 26. července se město muselo řídit mobilizačními vyhláškami. *Klatovské listy* informovaly po dobu trvání války o ztrátách na životech odvedených mužů. Společnost se dostávala do hospodářské krize kvůli rušení závodů, rostoucí nezaměstnanosti a přednostní podpoře válečných potřeb státu. Svou povinnost vůči státu město plnilo půjčkami. Zároveň obyvatelé podporovali sirotky, chudé a poraněné vojáky, jejichž počet se zvyšoval. *Klatovské listy* informovaly o smrti Františka Josefa I., za jehož vlády v posledních letech Češi přicházeli o myšlenku autonomie.

Město Klatovy s nástupem císaře Karla I. očekávalo konec války a narovnání hospodářských poměrů po válce. Situace se zásobováním a hospodářskou krizí se však nadále zhoršovala. Přímo do Klatov docházely zprávy o českém zahraničním odboji.

¹⁵ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 251–253.

¹⁶ M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*, s. 71 a 99.

¹⁷ Tamtéž, s. 106.

¹⁸ Josef Franta Šumavský (1796–1857), klatovský rodák, český spisovatel, pedagog a lexikograf.

¹⁹ MUDr. Karel Slavoj Amerling (1807–1884), klatovský rodák, český filozof, lékař a především pedagog, zakladatel několika spolků, autor vlastní filosofie (tzv. fyziokrat), zakladatel vzdělávacího ústavu Budeč.

²⁰ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 309–365.

Tříkrálová deklarace vyhlášovala samostatný stát počátkem roku 1918. Dne 28. října 1918 bylo město Klatovy informováno o kapitulaci Rakouska, což vzbouřilo občany a došlo k výtržnostem a přejmenovávání ulic. Společností očekávané uvolnění po válce nepřicházelo a vyústilo v demonstrace, při kterých byly v Klatovech přepadeny obchody s nedostatkovými zásobami.

V červnu 1919 se konaly první volby, kterých se mohly podle prozatímní ústavy ČSR poprvé účastnit i ženy. Sociální demokracie své vítězství ve volbách zopakovala i o rok později. Podle sčítání lidu město Klatovy dosahovalo necelých sto procent občanů české národnosti. Dne 3. května 1923 navštívil město prezident Tomáš Garrigue Masaryk, bývalý klatovský poslanec. V témže roce se začala zlepšovat hospodářská situace státu a začalo se s novou výstavbou ve městě.

V Klatovech byla postavena budova obecné a měšťanské školy, budova krajského soudu a schválena byla i nově plánovaná vlaková trasa z Brna a Českých Budějovic přes Klatovy až do Domažlic. Stavební ruch ve městě pokračoval i v následujících letech. Rozmach byl zastaven až v průběhu roku 1930, kdy se i v Československu projevila hospodářská krize po krachu na newyorské burze z října 1929. Ve městě byly zavírány mnohé podniky a rostla nezaměstnanost, i když některá průmyslová odvětví se rozvíjela dál.

Ve městě začal po skončení první světové války znovu ožívat i někdejší kulturní život. Často probíhaly různé oslavy a příležitostné připomínky na osobnosti z Klatovska. Podzim 1935 se však nesl ve znamení počínající obrany státu před různými hrozbami. V témže roce odstoupil ze zdravotních důvodů prezident Masaryk, kterého vystřídal Edvard Beneš, jenž navštívil Klatovy v roce 1937.

Zlomovým rokem se pro život ve městě stal rok 1938, který předznamenával blížící se válečné nebezpečí. Do Klatov dorazil pěší pluk československé armády určený pro obranu země před vnější agresí. Následně byla vyhlášena částečná mobilizace, jejíž význam však zmařil záříjový mnichovský diktát čtyř evropských mocností (Francie, Velká Británie, Itálie a Německo) o odtržení Sudet od ČSR ve prospěch nacistického

Německa.²¹ Po přijetí mnichovského vládou československou vládou 30. září 1938 se státní hranice mezi Říší a tzv. druhou republikou přiblížila ke Klatovům tak blízko, že se Klatovy staly hraničním městem. Ihned po vyhlášení nových státních hranic se začali do Klatov stahovat uprchlíci ze zabraného pohraničí, což vyvolávalo otázku zabezpečení základních potřeb uprchlíků a zajištění jejich dalšího pohybu do vnitrozemí. Dále byl prováděn přesun a posílení vojenských jednotek na nové hraniční linii včetně demobilizace záložáků. Nové vytyčení státní hranice mělo za následek přerušení silničního spojení do Plzně a dále v oblasti zemědělské nedostupnost některých polí, jež se nově nacházela už v Říši.²²

1.3 Dobový kontext

První rakouskou tzv. oktrojovanou ústavu vydal panovník Ferdinand V. dne 25. dubna 1848. Ústava se nazývá dle autora Pillersdorfova ústava, ale fakticky nebyla platná. Hrabě Lev Thun sestavil prozatímní vládní radu, ve které působil on sám spolu s Františkem Antonínem Braunerem, Františkem Palackým, Františkem Ladislavem Riegem a Antonínem Strohbachem. Po potlačení revolučních nepokojů a abdikaci císaře Ferdinanda V. se ujal vlády nový panovník František Josef I. Posílil své postavení vůči parlamentu tím, že hledal oporu u vysoké dvorské byrokracie, armády a rodové šlechty. I přesto se začaly objevovat snahy o vytvoření a vydání nové ústavy.

Počátkem března 1849 byla vydána tzv. Stadionova ústava, která byla dílem vlády Felixe Schwarzenberga.²³ V roce 1851 však vešly v platnost tři silvestrovské patenty, které položily základy tzv. neoabsolutismu. V jednotlivých korunních zemích vznikala z někdejších gubernií zemská místodržitelství, v krajích pak krajské vlády a na místní úrovni okresní hejtmanství pro obce na území každého jednotlivého politického okresu. Významnou změnou byl vznik dvoukolejnosti veřejné správy, neboť vedle zmíněných orgánů státní správy vešlo od 1. ledna 1850 v platnost tzv. Stadionovo prozatímní obecní zřízení, na jehož základě se začala konstituovat územní (komunální) samospráva s volenými obecními orgány v čele.

²¹ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 366–424.

²² L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 419–420.

²³ Marcela EFMERTOVÁ. *České země v letech 1848–1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998, s. 77–133.

V roce 1855 vešel v platnost konkordát na následujících patnáct let, který ukončil státní dohled nad náboženským vyznáním. Církev získala možnost ovlivňovat školství a kulturu v zemi. Odvoláním Alexandra Bacha v roce 1859 končí neoabsolutistické období. Vzniká potřeba konstituce, a proto byl v říjnu 1860 vydán tzv. Říjnový diplom, který slíbil návrat k ústavnosti a parlamentarismu.²⁴

Obnovení ústavnosti se uskutečnilo vydáním tzv. Schmerlingovy ústavy z 26. února 1861. Ta dala zákonodárnou moc parlamentu: tzv. Říšské radě, která měla dvě komory – panskou a poslaneckou. Říšská rada měla fungovat v širší a užší podobě, ale v praxi fungovala pouze v užší podobě, bez zástupců Uher a Lombardie.²⁵

Roku 1866 po porážce rakouských armád v bitvě u Hradce Králové opět vyvstala potřeba vyřešit vývoj ústavnosti a zejména uspořádání mnohonárodnostní monarchie. Výsledkem vyjednávání se stalo tzv. rakousko-uherské vyrovnání, čímž posílilo postavení Uher. Změny si vyžádaly aktualizaci Schmerlingovy ústavy v prosinci 1867 vydáním tzv. prosincové ústavy, která vyhověla požadavkům z revolučních let.

Od listopadu 1868 se užívá název Rakousko-uherská říše, čímž je potvrzen dualismus a rakousko-uherské vyrovnání, i když Češi si přáli trianismus. Následující léta stále čeští představitelé trvali na svých státoprávních požadavcích.²⁶ František Josef I. vydal dne 26. září 1870 reskript, kterým se zavazoval řešit požadavky Čechů. Dále přislíbil korunovaci za českého krále a vyzýval české poslance k účasti na říšské radě. Dne 12. září 1871 následoval císařský reskript, kde byla přislíbena práva pro české království. Po odporu z německých zemí byl zamítnut návrh na rakousko-české vyrovnání. Pod vedením Adolfa Auersperga započalo pronásledování tisku, shromažďovacích práv apod. a další zásahy proti Čechům a jejich národnostním požadavkům.²⁷

²⁴ PEKAŘ, Josef. *Dějiny Československé*. 2. vyd. Praha: Akropolis, 1991. 247 s. ISBN 80-900354-2-6. s. 136-140.

²⁵ J. PEKAŘ, *Dějiny československé*, s. 140–143.

²⁶ URBAN, Otto. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1991. 263 s. ISBN 80-205-0193-2. s. 177-185.

²⁷ J. PEKAŘ, *Dějiny československé*, s. 150–152.

V roce 1880 byla vydána Stremayerova jazyková nařízení, která částečně zrovnoprávnila český jazyk s německým jazykem na úřadech, ale hlavním úředním jazykem zůstávala i nadále němčina. V roce 1882 byla pražská univerzita rozdělena na českou a německou a v roce 1883 ve volbách Češi získali většinu ve všech kuriích zemského sněmu.²⁸ Profesori působící na pražské univerzitě v čele s Tomášem Garriguem Masarykem stáli u vytvoření českého politického programu v roce 1885. Od února 1886 započal spor o pravost rukopisů královedvorského a zelenohorského, ve kterém stál T. G. Masaryk, Jaroslav Goll a další na straně odpůrců pravosti, zatímco proti nim vystupovali V. V. Tomek, J. Kalousek, J. Emler a další.²⁹ Spor se odrazil i v politické oblasti, neboť vedl k radikalizaci českých nacionalistů a ke vzniku nových politických stran, zejména mladočechů.

S rozvojem průmyslu a techniky v 19. století se obyvatelstvo českých zemí stěhovalo z venkova do průmyslových oblastí. Nepoklesl sice význam zemědělství jako hospodářského odvětví, ale stále větší roli v dalším ekonomickém směřování sehrávala industrializace. Díky modernizaci v hospodářské oblasti za vlády Františka Josefa I. se zvýšily i příjmy do státní pokladny.³⁰ České země se postupně propracovávaly mezi nejbohatší a nejrozvinutější oblasti Rakousko-uherské monarchie. Tento vývoj měl dopad na sociální oblast, neboť vedl k stále rychlejšímu růstu počtu zemědělského i průmyslového dělnictva, tzv. proletariátu, a k pauperizaci tradičních městských a maloměstských středních vrstev – řemeslnických malovýrobců a některých živnostníků.

Politické, sociální a hospodářské proměny daly předpoklad pro vznik konfliktů, které započaly rokem 1908 a od roku 1912 stále sílily. Po atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este dne 28. června 1914 se Rakousko-Uhersko zapojilo do válečných konfliktů, které o měsíc později vyústily v první světovou válku. Hlavní konflikt probíhal mezi Trojdomovou a Ústředními mocnostmi.³¹

První světovou válku můžeme rozdělit na dvě období. První období od léta 1914 do zimy 1916/1917 nepřineslo žádné rozhodnutí, ale začal se projevovat hospodářský dopad

²⁸ J. PEKAŘ, *Dějiny československé*, s. 154–155.

²⁹ O. URBAN, *České a slovenské dějiny do roku 1918*, s. 201–202.

³⁰ J. PEKAŘ, *Dějiny československé*, s. 157–161.

³¹ J. PEKAŘ, *Dějiny československé*, s. 166–167.

v zemích, které se do války zapojily. Území Habsburské monarchie bylo postiženo nejvýrazněji. Kromě vyjednávání a snah českých politiků se v tomto období udály dvě hlavní události. V zimě 1914/1915 zůstal v zahraničí poslanec říšské rady Tomáš Garrigue Masaryk a dne 21. listopadu 1916 zemřel František Josef I., jehož následníkem byl Karel I.

V září 1915 odešel do exilu Edvard Beneš, který se stal Masarykovou pravou rukou. Následně mohly začít jednat v zájmu obyvatel českých zemí a jejich práva na sebeurčení. Podařilo se vyjednat dohodu, která obsahovala body o společné federaci mezi představiteli Slovenské ligy a Českého národního sdružení v USA. Po této události následovala další činnost českého zastoupení v zahraničí. V únoru 1916 vznikla Národní rada československá, které předsedal Tomáš Garrigue Masaryk. V lednu 1917 přednesl Otakar Černín zkrácené požadavky Čechů, které podpořil prorakouský aktivismus.

V druhém období od jara 1917 do podzimu 1918 se rozhořela opět válka naplno. Rozdílný stav příprav na válku v Rakousku-Uhersku a v Německu byl znatelný. Rakousko-Uhersko s novým panovníkem prošlo proměnou. Byla vyhlášena amnestie osvobozující např. Karla Kramáře a Aloise Rašína odsouzené za velezradu k trestu smrti, po odvolání vojenského vedení byl generální štáb obsazen novými veliteli.

V Německu pokračovaly přípravy, které vyústily v ponorkovou válku proti Velké Británii. Tento krok urychlil jednání s USA, které se zapojily do války. V Rusku se chýlilo ke konci války, ale zato k počátku války občanské, která smetla carismus, ale nastolila bolševickou diktaturu. Československé legie, které vznikly ve Francii, v Itálii a v Rusku, přispěly k posílení pozic české politiky v zahraničí.³² Na jaře 1917 došlo k uvolnění politické situace, což zapříčinilo personální změny v politických stranách. Od října 1917 vedl mladočeskou stranu Karel Kramář a Alois Rašín a o rok později začala panovat shoda mezi mladočechy a staročechy. Na den 6. ledna 1918 byl svolán říšský a zemský sněm poslanců zemí Koruny české, na němž byla přijata tzv. tříkrálová deklarace, která žádala autonomii pro národ český a slovenský.³³

³² O. URBAN, *České a slovenské dějiny do roku 1918*, s. 243–252.

³³ O. URBAN, *České a slovenské dějiny do roku 1918*, s. 254–260.

1.4 Kultura a společenský život v době vzniku spolku Úhlava

Po vydání císařských patentů z roku 1781 nastal příliv českého obyvatelstva z venkova do měst, čímž se do měst dostal ve větší míře český jazyk, což zde přispělo k poptávce po českých knihách, tisku a kultuře. Základ českému národnímu obrození dali Josef Dobrovský a František Martin Pelcl. Josef Dobrovský podpořil český jazyk sepsáním *Podrobné mluvnice české řeči* a výkladového *Německo-českého slovníku*, čímž dokázal bohatost českého jazyka, která je srovnatelná s německým jazykem. Na Dobrovského navázal Josef Jungmann, který byl předkladatelem z francouzštiny, angličtiny a němčiny do češtiny, a autorem *Česko-německého slovníku*. Václav Matěj Kramerius od 80. let 18. století začal vydávat noviny pod nakladatelstvím Česká expedice. V této době položil základy moderní historie František Palacký svým dílem *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*.³⁴

Nařízením z roku 1850 byla dána povinnost vyučovat český jazyk na všech gymnáziích na území českých zemích. Byla provedena školská reforma ze strany ministerstva vyučování a kultu, která se nazývá Exner-Bonitzovou reformou podle autorů její předlohy. Reforma byla schválena v roce 1854. Nejnižším stupněm byla obecná škola, po které mohl žák postupovat na měšťanku nebo na střední školu. V této době fungovalo několik typů středních škol: osmileté klasické gymnázium, reálné gymnázium (zakončené maturitní zkouškou) nebo čtyřleté reálky (průmyslové a obchodní školy, bez maturity). Na klasickém gymnáziu se studovaly klasické jazyky, antické reálie a historie. Na reálném gymnáziu a reálkách byl kladen důraz na přírodní vědy, matematiku, moderní jazyky, kreslení a rýsování. Oba typy gymnázií připravovaly na navazující studium na vysokých školách. Reálky se soustředily k přípravě studia na technice a pro praktická povolání. Obchodní akademie poskytovaly vzdělávání ekonomického a účetního směru pro podnikatele a vyšší úředníky.

³⁴ JANOVSKEÝ, Julius. *Dějiny Čech a Moravy: slovem a dokumenty*. 1. vyd. V Praze: S & M, 1991. 63 s. ISBN 80-900096-7-0. s- 36-37.

V roce 1869 byl schválen Hasnerův zákon, který definoval školskou soustavu a povinnou školní docházku pro děti a mládež od 6 do 14 let. Zároveň zákonem byla dána rovnost všem hlavním jazykům v říši. Na základě Hasnerova zákona bylo možné rozdělení pražského Vysokého učení technického, po kterém jej následovala roku 1882 i pražská Karlo-Ferdinandova univerzita. S rozdělením na českou a německou techniku a posléze i univerzitu vznikla i potřeba dalších (českých) profesorů pro nové ústavy. Kromě vysokých škol byla podporovatelem vědy i Česká akademie věd a umění, která existovala v letech 1890 až 1952, a dále zemská i místní muzea a různé spolky. Spolky činné ve vědě přispívaly k rozvoji v jednotlivých oborech tím, že začaly vydávat odborné časopisy a sborníky. Za výsledek těchto činností můžeme do jisté míry považovat i vznik *Ottova slovníku naučného* (1888–1909).

Už v 90. letech 19. století fungoval systém středních škol podporovaných státem a tři typy gymnázií.³⁵ Konec 19. století se vyznačuje dalším rozvojem školství, který si vynutil především růst populace. Z předních reformátorů školství by měl být ve vztahu k městu Klatovám připomenut Karel Slavoj Amerling, který se zasloužil o založení své „ideální školy Budeč“.³⁶

Rozvoj kultury a společenského života se naplno rozbíhá po skončení neoabsolutismu. Šedesátá léta 19. století všeobecně znamenala rozkvět společenského života a vznik mnohých významných společností. Vítězství v obecních volbách v roce 1861 přineslo možnost podporovat a šířit rozvoj českého jazyka a kultury. S touto dobou je neodmyslitelně spjat František Ladislav Rieger, autor jedenácti svazků *Slovníku naučného* z let 1860–1874. I s jeho pomocí opět ožil *Sbor pro zřízení Národního divadla* a vzniklo *Prozatímní divadlo* v roce 1864. V této době vzniklo také mnoho nových periodik díky volnějším zákonům týkajícím se vydávání tiskovin. Dochází k uvolnění situace i ve shromažďování, což přispělo k zakládání spolků. V roce 1883 bylo otevřeno Národní divadlo.³⁷

³⁵ M. EFMERTOVIÁ. *České země v letech 1848-1918*, s. 346–350.

³⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., [30] s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, sv. 66. s. 43–44.

³⁷ Hugh LeCaine AGNEW. *Češi a země Koruny české*. Praha: Academia, 2008, s. 198–199.

Po výše uvedených proměnách společnosti se na prahu 20. století Češi dostali na stejnou společenskou úroveň jako Němci. Dokazuje to například i statistika, podle které v roce 1900 žilo v Čechách 4,26 % negramotných Čechů a 6,83 % negramotných Němců. Literární činnost byla v devadesátých letech 19. století soustředěna do spolků Lumír a Ruch. Koncem století následovalo vydání Manifestu České moderny v roce 1895, který byl hlasem nastupující generace umělců a především literátů. Mezi činnými soudobými autory můžeme zmínit například Jaroslava Haška, Aloise Jiráska a mnohé další. V letech 1888–1909 vycházel *Ottův slovník naučný*. Jeho vydavatelem byl významný český knihkupec a nakladatel z Prahy Jan Otto (1841–1916),³⁸ jemuž se kolem slovníku podařilo jako spolupracovníky a autory hesel shromáždit několik desítek předních českých odborníků, zejména vysokoškolských učitelů a vědců.

³⁸ Hugh LeCaine AGNEW. *Češi*, s. 225–233.

2 Spolčování

2.1 Spolčování

Již od poloviny 18. století se objevuje ze strany státu snaha regulovat různá zájmová hnutí a tajné společnosti obyvatel monarchie. Dvorské dekrety tohoto obsahu však začaly být pravidelněji vydávány až koncem 18. století. Nařízení z 26. června 1754 žádalo kontrolu tajných a podezřelých schůzek, která spadala pod Policejní komisařství ve Vídni a všechna podezření se měla hlásit vrchnímu komisaři. Fungování zájmových společenství nebylo omezováno, pokud tato seskupení pracovala ve prospěch státu. Na druhou stranu úplně zakázána byla císařem Josefem II. církevní bratrstva kromě nově založeného *Bratrstva přičinlivé lásky k bližnímu* a výjimku získaly také chudinské ústavy.³⁹

Po Josefovi II. přichází vláda Leopolda II. a Františka II. (I.). Úřady měly povinnost dohlížet na nebezpečné schůzky, kluby a tajné společnosti. Zákazu tajných schůzek z roku 1793 předcházelo nařízení o podávání zpráv o nepovolených schůzkách. Úředníci se nesměli stát členy tajných společností, jelikož členství v nich bylo považováno za těžký policejní přestupek proti bezpečnosti státu. Spolky prospěšné pro stát a nezasahující do jeho fungování byly povoleny. Jednalo se o spolky čtenářské, osvětové, vědecké, charitativní, případně výrobní.⁴⁰

Počátkem 19. století bylo povoleno zakládání ženských spolků s dobročinnými a užitečnými cíli.⁴¹ Stát podporoval aktivitu spolků, pokud byla státu nápomocna a řešila oblasti, na které stát za tíživé finanční situace nemohl přispívat sám. Stát si vymezil právo na regulaci těchto spolků a to tak, že pokud byl spolek v rozporu s požadavky nebo potřebami státu, mohly jej státní úřady kdykoliv zrušit a rozpustit. Dalšími činnostmi podporovanými státem byly aktivity v oblasti průmyslu, řemesel, zemědělství, věd a umění.

³⁹ Marek LAŠŤOVKA. *Pražské spolky: soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*. Praha: Scriptorium, 1998. Documenta Pragensia, s. 7.

⁴⁰ Eva DRAŠAROVÁ. *Stát, spolek a spolčování*, s. 1. PLNÁ CITACE

⁴¹ Milena SECKÁ. *Vojta Náprstek: vlastenec, sběratel, mecenáš*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 131.

V první polovině 19. století však docházelo ke změnám ve společnosti, které vyústily v evropské revoluce v roce 1848. Spolky se staly možností pro vyjádření názorů měšťanských vrstev, na což stát reagoval tím, že spolky s tendencí podryvat státní moc nebyly podporovány ani povolovány.

Koncem roku 1821 byla povolena možnost vzniku akciových společností, k čemuž se vázal i zákon uherského říšského sněmu z roku 1836. O dva roky později byly vydány zásady ke vzniku živnostensko-průmyslových spolků. Stejně jako dříve u vybraných spolků se i u posuzovaných podnikatelských záměrů jednalo v prvé řadě o veřejný zájem státu. Průmyslové spolky měly povinnost fungovat ve svém oboru, být informované a znát jeho vývoje. Hospodářské spolky vydávaly časopisy, pořádaly výstavy výrobků, čímž rozšiřovaly povědomí o aktuálním dění v oblastech, pro které byly zřízeny. Těmito kroky přispívaly k všeobecné osvětě a vzdělanosti.

Ke vzniku soukromých spolků bylo požadováno povolení státní správy, k čemuž bylo zapotřebí odevzdat návrh stanov a plán činnosti. Dekret dvorské kanceláře z 6. srpna 1840 je považován za první obecnou úpravu týkající se vzniku spolků ze soukromé iniciativy. Omezení pro vznik spolků platilo pouze v případě, že vyplývalo ze zákona, nebo se k jejich vzniku vyžadovala koncese udělená od úřadů. Revize zákona proběhla v roce 1843 a kladla si podmínky pro vznik spolku, kdy bylo zapotřebí zvláštní povolení státní správy. Povolení ze strany císaře bylo požadováno u spolků pro vědu a umění, spolků pro rozvoj zemědělství a průmyslu, k provozování železnic a paroplavby, případně spolků pro provoz zaopatřovacích a rentovních ústavů (včetně pojišťoven) a spořitelen. Spojená dvorská kancelář udělovala povolení ke zřízení spolků, jejichž působnost zasahovala do správního území více zemských úřadů, nebo jejichž podnikatelský fond byl založen zcela nebo z části na akciích. Povolování ostatních spolků zajišťovaly příslušné zemské úřady.

Průběh revoluce v roce 1848 byl podpořen mimo jiné i politizací mnoha spolků, kdy bylo pro občany požadováno svobodné právo petiční a právo spolkové. Společnost byla vyslyšena a tato práva dávala občanům oktrojovaná ústava z dubna 1848. Padesátá léta 19. století jsou však spojena s osobou ministra vnitra Alexandra Bacha a s nástupem tzv. neoabsolutismu. Spolčování bylo opět omezováno opatřeními, která se dotýkala

shromáždovacího a spolčovacího práva, ale i obnovenou cenzurou, novým tiskovým a divadelním řádem.

Rozmach spolkové činnosti v Čechách probíhal od počátku 19. století. Potřeba vyplynula z požadavku vyjádřit společenské, politické, kulturní a občanské postoje a tužby. Druhá polovina 19. století je ve znamení fenoménu zakládání spolků s kulturním, sportovním a dalšími zaměřenými. Císařský patent z 26. listopadu 1852 (tzv. starý spolkový zákon)⁴² umožňoval zakládání spolků po schválení státními úřady, které nad nimi držely kontrolu. Teprve po rakousko-uherském vyrovnání vyšly zákony č. 134 a 135 z roku 1867 o spolkovém právu a spolčovacím právu.⁴³ Tyto normy ukládaly při vzniku spolku jeho představenstvu pouze povinnost oznamovací. Povinnou písemností k založení spolku byly stanovy, které musely obsahovat důvod zřízení, financování a založení spolku, sídlo spolku, práva a povinnosti členů, řídicí orgány spolku, zastupování a řešení pro případné ukončení činnosti spolku. Dále bylo možné konat veřejná shromáždění občanů a pořádat průvody.⁴⁴ Z nejznámějších spolků, které vznikly v této době, uvedme v roce 1862 založený zpěvácký spolek Hlahol v Praze, téhož roku plzeňský Hlahol, o rok později kroměřížský Moravan, v roce 1880 olomoucký Žerotín, v roce 1863 spolky Svatobor a Umělecká beseda, v roce 1871 Ženský výrobní spolek český a posléze mnoho dalších.⁴⁵

Od 60. let 19. století začaly vznikat i ženské spolky, na což měl vliv Vojtěch Náprstek, který přinášel poznatky o americkém ženském hnutí, a společně s ním Karolina Světlá a Sofie Podlipská, pokračovatelky Boženy Němcové. S přispěním a za podpory posledních dvou jmenovaných žen byla otevřena roku 1863 Vyšší dívčí škola v Praze a v roce 1865 vznikl Americký klub českých dam. První dívčí střední škola v Předlitavsku založená v roce 1888 se jmenovala Minerva, kde vyučování započalo 15. září 1890. Snahy ženské populace pokračovaly k požadavku, aby ženy mohly mít vysokoškolské vzdělání, což se podle nařízení ministerstva kultu a vyučování z 23. března 1897 naplnilo a prvních 26

⁴² <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=21&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> (stav ke dni 25.7.2019)

⁴³ <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm> (stav ke dni 25.7.2019)

⁴⁴ <http://old.nacr.cz/E-publ/paginae/fulltext/1993/Drasarova.pdf> (stav ke dni 25.7.2019)

⁴⁵ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 340-351.

studentek mohlo nastoupit na filosofickou fakultu pražské české univerzity. Po třech letech studia se staly středoškolskými profesorkami.⁴⁶

Tzv. nový spolkový zákon z 15. listopadu 1867 o právě spolčovacím nastoloval více méně moderní pravidla a podmínky pro vznik spolků. Nevztahoval se na spolky zaměřené na bankovníctví, pojišťovnictví, institut důchodní, spořitelní, půjčovní, na spolky živnostenské a náboženská uskupení. Před vznikem spolku musel být záměr oznámen prostřednictvím statut v pěti exemplářích zemskému úřadu politické správy (Zemská místodržitelství v Praze a v Brně). Statuta spolku musela vypovídat o účelu vzniku spolku a způsobu jeho financování. Zároveň muselo být známo sídlo spolku, práva a povinnosti členů, způsob řízení a vedení spolku a situace při zániku spolku. Zapotřebí bylo mít ve spolku systém řešení vnitřních neshod. Vláda si zákonem přisoudila možnost zrušení spolku, pokud by spolek byl shledán nebezpečným pro stát. Schůze spolku musela být nahlášena minimálně 24 hodin předem zvláštnímu bezpečnostnímu úřadu nebo okresnímu hejtmánství: tyto orgány pak mohly využít zákonného práva vyslat svého zástupce na spolkovou schůzi. Spolky byly povinny dodržovat veškeré platné zákony. V případě seskupení nepovoleného nebo v případě zrušení spolku mohl úřad shromáždění ukončit a přítomní byli povinni odejít. Toto rozhodnutí vydávalo zemské místodržitelství. Ukončil-li spolek své působení, měl povinnost o tom informovat zemský úřad. Ukončení činnosti spolku ze strany představenstva spolku nebo ze strany zemského úřadu muselo být zveřejněno.

Zákon pojednával i o politických spolcích, v jejichž případě byly k výše uvedeným požadavkům připojeny i další podmínky. Členy politických spolků nesměly být děti ani ženy. Představenstvo politického spolku se mohlo skládat z pěti až deseti členů. Všechny nové členy bylo povinno oznámit a každý rok muselo úřadům předkládat seznam členů. Politické spolky nemohly zakládat vedlejší spolky ani spolupracovat s jinými spolky. Zákon striktně ukládal zákaz nošení spolkového znaku a zákaz člena představenstva jednoho politického spolku být členem jiného politického spolku. Porušení zákona bylo

⁴⁶ M. EFMERTO VÁ. *České země v letech 1848–1918*.

posuzováno jako přestupek, který byl trestán vazbou na maximálně šest týdnů nebo pokutou maximálně dvou set zlatých.⁴⁷

2.2 Spolčování na Klatovsku

Po revoluci roku 1848 spolkový život v Klatovech na čas ustal, ale už koncem 19. století se klatovské spolky mohly počítat na desítky. V tuto dobu fungoval okrašlovací spolek, hospodářský spolek, akademický spolek Úhlava, místní odbor Národní jednoty pošumavské, místní odbor Ústřední matice školské⁴⁸ a další spolky. V druhé polovině 19. století v Klatovech vznikl na spolkovém základě i pěvecký sbor Šumavan, Měšťanská beseda, Tělocvičná jednota Sokol, Sbor dobrovolných hasičů, Literární jednota a další.

Z vlastenců působících v Klatovech, z nichž se mnozí angažovali i v činnosti některých místních spolků, je nutné připomenout děkana Františka Jelínka, ředitele gymnázia Františka Tonnera, měšťany Jana Kotába, Josefa a Václava Bozděchovi. Okruh vlastenců kolem Aloise Vojtěcha Šmilauera uvažoval kolem roku 1861 o založení časopisu *Šumavan*, který nakonec začal vycházet až v roce 1868 pod vedením Maxmiliána Čermáka.⁴⁹

Do této doby existovaly v Klatovech pouze spolky střelecké. Teprve v prosinci 1862 byla založena **Měšťanská beseda**⁵⁰, jejíž stanovy byly potvrzeny 15. prosince 1862. U zrodu Měšťanské besedy stáli Alois Bouček, Alois Vojtěch Šmilauer, František Josef Polák, Beneš Augustin Neufuss, Mansvet Klička, Ludvík Král, J. F. Schaller, Josef Zítek a další členové. Hlavní náplň činnosti se skládala z odebírání českých tiskovin, organizace výletů a přednášek. Do čela Měšťanské besedy usedl c. k. notář Antonín Bouček a jednatelem se stal Alois Vojtěch Šmilauer. Krach na vídeňské burze roku 1873 měl vliv i na fungování Měšťanské besedy, která od září téhož roku byla nucena omezit svou působnost přibližně na pět let. Po vnitřních neshodách někteří členové spolek

⁴⁷ 134. Zákon ze dne 15. listopadu 1867 o právě spolčovacím

⁴⁸ Ústřední matice školská byla obraným spolkem vzniklým v 80. letech 19. století, spolek podporoval školství a výuku českého jazyka.

⁴⁹ L. SÝKOROVÁ. *Klatovy: [historie, kultura, lidé]*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 591 s., [16] s. barev. obr. příl. Dějiny českých měst.

⁵⁰ Měšťanská beseda Klatovy bylo vlastenecké hnutí, které od roku 1862 působilo v Klatovech. Jeho posláním bylo pořádání společenských akcí, šíření čtení periodik a knih a přednášky pro širokou veřejnost.

opustili. Členové, kteří vystoupili z Měšťanské besedy, založili v čele s profesorem Práškem v květnu 1881 konkurenční spolek Literární jednota.

Literární jednota ⁵¹ měla vytyčené stejné hodnoty jako Beseda a vydávala své české periodikum s názvem *Klatovské listy*. Zpočátku byla Literární jednota v převaze, ale po odchodu hlavních aktivistů na jiné pracovní působiště její činnost ustala. Po opadnutí napjatých vztahů mezi členy Měšťanské besedy a Literární jednoty se zvažovala i možnost sloučení spolků, k čemuž však nikdy nedošlo.

V roce 1870 vznikl živnostenský spolek **Řemeslnická beseda v Klatovech**, který podporoval odborné vzdělání a měl i vlastní knihovnu. V letech 1895–1899 byla při něm činná **Řemeslnická zábavní beseda Lumír**. V roce 1877 byl založen podobně zaměřený spolek **Klatovan** ⁵², který chtěl pozvednout zábavu a vzdělávání. Klatovan se zaměřil na přednáškovou činnost, vedení knihovny spolku a také na shromažďování peněžní sbírky na Národní divadlo. O deset let později byl založen obdobně pojatý **Čtenářsko-zábavní spolek Šotek**. V roce 1883 se ze spolku **Radbuza** ⁵³ vydělil **Spolek akademiků Úhlava**. V letech 1896 a 1897 vznikl **Kroužek akademiků klatovských** ⁵⁴, který byl založen členy, kteří odešli z Úhlavy pro vnitřní neshody.

Tělocvičná jednota Sokol ⁵⁵ se v Klatovech ustavila v červenci roku 1868, i když cvičení probíhala již od roku 1865. V roce 1882 vznikl také turistický spolek **Šumavská jednota pohorská** ⁵⁶ s pobočkou v Klatovech. Již z názvu vyplývá, že spolek spolupracoval s **Literární jednotou** Klatovy. Následoval **Klub českých turistů**, který byl v Klatovech založen v roce 1893 dr. Karlem Hostašem. Klub se zabýval vydáváním turistických průvodců a vyznačováním turistických tras.

⁵¹ Literární jednota vznikla v roce 1881. Při svém založení čítala tři zakládající členy a 154 činných členů. V roce svého založení dala podnět ke vzniku městského muzea.

⁵² Klatovan byl spolek založený v roce 1877 na popud tří osob a jednalo se o pouze klatovský spolek.

⁵³ Radbuza byl spolek akademiků působící v Plzni a celém plzeňském kraji, Založen byl v roce 1895. Mezi jeho časté aktivity bylo divadelní představení ro veřejnost.

⁵⁴ Kroužek akademiků klatovských

⁵⁵ Tělocvičná jednota Sokol vznikla ve městě Klatovy 23. července 1868 a založila odbor dobrovolných hasičů, což postupně bylo přetransformováno v dobrovolná hasičský sbor. Podruhé byl Sokol založen v Klatovech v roce 1886.

⁵⁶ Šumavská jednota pohorská byla prvním turistickým spolkem v Českých zemích.

Místní odbor Národní jednoty pošumavské⁵⁷ v Klatovech byl založen v roce 1884 a především podporoval učeně při studiu. V oblasti školství vznikl v roce 1874 **Učitelův spolek klatovský** a v roce 1882 **Místní odbor Matice školské**.

Z charitativních spolků byl ve městě založen v roce 1875 **Spolek vojenských vysloužilců**.⁵⁸ Další charitativní organizací byl **Spolek pro podporování chudých studujících**, který vznikl v gesci gymnázia v roce 1869, a se stejným úmyslem byl založen i **Spolek sv. Aloise** z roku 1880.

Spolek pro okrášlení města Klatov a jeho okolí byl založen v roce 1881, ale protože nevykonával prakticky žádnou činnost, zanikl. O šest let později však vznikl znovu, za poněkud jiné situace, a tento obnovený spolek byl už mnohem úspěšnější.⁵⁹

⁵⁷ Národní jednota pošumavská byla organizace působící na celém území republiky a pracovala v oblasti kulturní a politické ve prospěch českých obyvatel. Velmi úzce spolupracovala s Ústřední maticí školskou. Národní jednota pošumavská v Praze byla založena 21. června 1884, Národní jednota severočeská v Praze 22. března 1885, Národní jednota pro východní Moravu v Olomouci v roce 1885 a Národní jednota pro jihozápadní Moravu v roce 1886, kde působila do roku 1888 a následně byla přestěhována do Brna.

⁵⁸ Spolek vojenských vysloužilců měl především sociální poslání, jelikož se staral o nemocné a rozdával příspěvky pro pozůstalé vysloužilých vojáků.

⁵⁹ L. SÝKOROVÁ. *Klatovy*, s. 340–351.

3 Knihovny a knihovnictví na Klatovsku

Prvními sběrateli knih, kteří knihovní fondy shromažďovali především pro vlastní potřeby, byli vysoce postavení nebo zámožní jednotlivci anebo náboženské řády. Tak tomu bylo pravděpodobně i v Klatovech, kde se nejstarší knihovna mohla nacházet v dominikánském klášteře, bohužel vypáleném hned v roce 1419. Mniši byli donuceni k odchodu a můžeme jen přepokládat, že svou knihovnu a archiv nejspíš stihli odvézt do bezpečí.⁶⁰ Dále to byl městský písař Jan Bakalář,⁶¹ kdo si pravděpodobně vybudoval soukromou knihovnu, ze které je dochován *nejstarší tištěný herbář v českém jazyce*. Herbář je datován do roku 1517 a pro tisk byl připraven Janem Černým.⁶²

Dalším církevním řádem, jehož kladný vztah ke knize i ke knihovnám byl všeobecně vyhlášený, byli jezuité. Také oni hned od svého příchodu do Klatov v roce 1636 budovali svou kolejní knihovnu. Při zrušení jezuitského řádu v roce 1773 byla knihovna po uzavření koleje přesunuta do pražského Klementina. Při požáru Klatov z roku 1689 došlo ke značnému poškození knih z tohoto souboru, takže se v něm nedochovaly středověké rukopisy ani prvotisky.⁶³

Knihotiskař Josef Jan Morgensäuler⁶⁴ žádal o povolení k založení výpůjční knihovny v Klatovech v roce 1790. Teprve o rok později bylo zřízení knihovny státními úřady povoleno. Ke schválení založení a k otevření knihovny musel být totiž vypracován seznam půjčovaných knih a ten musel být předložen ke kontrole Dvorské cenzurní komisi ve Vídni.⁶⁵

Další oblastí, se kterou byl spojen vznik knihoven, představovalo školství. Již na konci 18. století a na počátku 19. století začaly vznikat školní knihovny, které se staly *základem veřejného lidového knihovnictví*. Avšak nová školská legislativa z roku 1805 se školním knihovnám nevěnovala a tento stav trval až do roku 1848. Tyto (výpůjční školní) knihovny byly pod dohledem církve, která byla pověřena tzv. školním dozorem. Měly

⁶⁰ L. SÝKOROVÁ. *Klatovy*, s. 123.

⁶¹ Jan Bakalář, řečený Marcus, byl původem z Vodňan; umřel v roce 1550; je doložen ve funkci městského písaře od roku 1523, v roce 1526 koupil v Klatovech dům čp. 90.

⁶² L. SÝKOROVÁ. *Klatovy*, s. 145.

⁶³ L. SÝKOROVÁ. *Klatovy*, s. 283

⁶⁴ Jan Morgensäuler (1748-1816) zakladatel novodobého knihtisku v Plzni, kde provozoval svou živnost.

⁶⁵ L. SÝKOROVÁ. *Klatovy*, s. 271.

zajistit především dostatek dostupných učebnic pro chudé a nemajetné žáky. Tzv. Hradecký plán vydaný biskupskou konzistoří v Hradci Králové v roce 1820 nařizoval vznik knihoven při vikariátních úřadech, kde byla jejich kontrola zaručena státní i církevní správou. Do knihovního fondu mohly být zařazeny pouze schválené knihy.⁶⁶ Podobná norma byla v platnosti i v českobudějovické diecézi, jejíž součástí byly od přelomu roku 1785 a 1786 i Klatovy.

Od roku 1816 začaly vznikat knihovny na gymnáziích a v roce 1817 byl vydán dekret pro školy poskytující přípravný kurz pro učitele, které měly povinnost zřídit pedagogickou knihovnu. Ani zde nebyla volná ruka při výběru knih, v roce 1820 byl zveřejněn seznam povinných pedagogických knih.⁶⁷

Vhodné prostředí pro vznik knihoven připravilo národní obrození a v 30. letech 19. století se začínaly objevovat obecní a městské knihovny, které se ale často potýkaly s nedostatkem finančních prostředků. Častými podporovateli knihoven byly soukromé osoby a společnosti. S rokem 1848 přišlo uvolnění pro českou kulturu a s ním na čas i svoboda tisku. V zemi začaly vznikat čítárny s periodickým tiskem, byly budovány knihovny odborného a vědeckého zaměření i veřejné lidové knihovny a knihovny spolků. Avšak v letech Bachova absolutismu (1851–1859) došlo k novému přerušení vývoje knihovnictví. V období tzv. neoabsolutismu mohly být knihovny opět zakládány pouze s povolením státních úřadů.⁶⁸

V roce 1859 podal návrh na založení městské knihovny v Klatovech MUDr. Jan Nauš, který zastával funkci klatovského purkmistra. Návrh byl přijat a byla zřízena veřejná knihovna, která půjčovala zdarma knihy a časopisy. S tímto návrhem byly schváleny i stanovy pro městskou knihovnu. Finančním základem pro provoz knihovny se stala sbírka z hudební zábavy a příspěvky dobrovolníků. Josef Anderlík, který působil jako profesor na gymnáziu, se stal prvním knihovníkem. Ve fondu knihovny bylo v té době 137 českých

⁶⁶ ŠINDELÁŘ, Karel. *Dějiny knihoven v českých zemích do roku 1918*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 1 sv. 81–82.

⁶⁷ Tamtéž, s. 80–81.

⁶⁸ Tamtéž, s. 85–98.

a 64 německých knih. Pro nedostatek financí však tato „městská“ knihovna fungovala jen do roku 1866.⁶⁹

Místní spolky se často zasloužily o rozvoj knihovnictví zakládáním svých osvětových spolkových knihoven.⁷⁰ V roce 1910 bylo na území Čech 4 451 (z toho 566 německých) veřejnosti přístupných knihoven rozložených ve 3 243 obcích. Spolky v této době vybudovaly 2 139 knihoven.⁷¹

Spolkovou knihovnu v Klatovech zřídila **Řemeslnická beseda**.⁷² Taktéž spolek **Klatovan** pečoval o spolkovou knihovnu. V roce 1887 byl založen spolek **Šotek**, který se zaměřoval na podporu čtenářství.⁷³ Po založení studentského spolku **Úhlava** v roce 1883 se hlavní činností tohoto spolku stalo právě zakládání knihoven. V roce 1898 byla Úhlavou založena veřejná čítárna a knihovna v Klatovech, kterou následně předala v roce 1907 do správy **Osvětovému svazu pro Klatovy a okolí**, který ji po čtyřech letech správy předal městu. V prosinci 1913 byla Městská veřejná knihovna otevřena a její knihovní fond postupně narůstal. V roce 1918 obsahoval 2 078 knih a knihovnu pravidelně navštěvovalo 474 čtenářů.⁷⁴

Rokem 1919 započala nová éra pro veřejné knihovny. Jejich činnost nově upravoval *Zákon o veřejných knihovnách obecních* z 22. července 1919, který obcím ukládal povinnost založit knihovnu v každé obci a poskytovat její služby občanům bezúplatně. *Vládním nařízením č. 607/1919 Sb.* bylo stanoveno složení knihovního fondu a další podrobnosti.⁷⁵ O čtyřicet let později byla tato norma nahrazena *Zákonem č. 53/1959 Sb.*, o jednotné soustavě knihoven. Podle tohoto zákona se základem soustavy knihoven staly

⁶⁹ Ludmila KOVAŘÍKOVÁ. *Historie a perspektivy rozvoje Městské knihovny v Klatovech*, Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví, s. 13. Dostupné z <https://docplayer.cz/45843442-Univerzita-karlova-v-praze.html> (stav ke dni 25.7.2019).

⁷⁰ *Dějiny knihoven v českých zemích*, s. 99–100.

⁷¹ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Jiří Cejpek ... [et al.]. 2. dopl. vyd. V Praze : Karolinum, 2002. 247 s., [8] s. obr. příl. (čb.). ISBN 8024603233. s. 181.

⁷² L. SÝKOROVÁ. *Klatovy*, s. 344.

⁷³ L. SÝKOROVÁ. *Klatovy*, s. 346.

⁷⁴ L. KOVAŘÍKOVÁ. *Historie*, s. 16.

⁷⁵ Zákon č. 430/1919 Sb. a nařízení č. 607/1919 Sb., zákon č. 53/1959 Sb.

knihovny lidové. Knihovny dostaly nově za úkol šířit státní ideologii a vychovávat občany v socialistickém duchu.⁷⁶

⁷⁶ Zákon č. 53/1959 Sb., § 1 Úvodní ustanovení.

4 Akademický spolek Úhlava

4.1 Historie spolku

4.1.1 Vznik spolku

Klatovští studenti se v době před založením spolku Úhlava sdružovali nejprve v **Jednotě klatovských studujících** a v plzeňském spolku **Radbuza**. Počátkem srpna 1883 byla tiskem zveřejněna informace o schválení stanov spolku: *„Kolegové! Dávné naše přání, bychom sjednoci pracovali za heslem „Osvětou k svobodě“, konečně se uskutečnilo, neboť stanovy naše byly slavným c. k. místopředsedstvím schváleny...“*

Název spolku byl původně navrhován podle klatovského rodáka Václava Matěje Krameria jako Kramerius. Nakonec byl vybrán protinávrh s názvem **Úhlava**. První valná hromada, která se uskutečnila za přítomnosti 27 akademiků z 28 přihlášených, se konala 14. srpna 1883. Valnou hromadu řídil Alois Schiffauer, se kterým konstituční výbor tvořil Antonín Schauer, Josef Schaller, Bohumil Höschl a Julius Lažanský. Následně byl zvolen výbor spolku s předsedou Augustem Soumarem, členy Václavem Maškem, Josefem Schallerem, Bartolomějem Pubcem, Juliem Lažanským, Ambrožem Polákem a Františkem Krondlem.⁷⁷

Z novin informoval místní tisk o založení Úhlavy a zároveň informoval o možnosti stát se jejím členem: *„KRAJANÉ! ČECHOVÉ! V těchto dnech vstoupil v život spolek Úhlava, středisko to akademiků Klatov a okolí, aby šířil osvětu vůbec a pěstoval vzájemnost mezi členy spolku a jinými spolky studentskými. Má-li spolek nějaký vzkvétati, nepostačuje pouze zápal členů pro idee jeho, nýbrž třeba mu i podpory hmotné obecnstva širšího. V té věci obracíme se na Vás, rodáci klatovští, kteří těšíte se z rozkvětu rodiště Svého, obracíme se k Vám, krajané, Čechové, kteří příznivci Jste studentstva českého, toho východiště inteligence národní, abyste hojně za členy přistupující podporovaly snahy naše. Kojíme se naději, že doba nejbližší ukáže, kde v žilách koluje čacká krev česká, že spolku našemu, kde jedná se o prospěch ideí šlechtných, kde jedná se o činnost*

⁷⁷ SOkA Klatovy, Úhlava 1883–1936. Kniha 5.

*akademiků, zvláště příslušnou, o cíle studentské, čistě národní, české směřující k šíření osvěty, dostane se účastenství největšího... „*⁷⁸

4.1.2 První léta fungování spolku (1883–1895)

Kniha, která měla obsahovat protokoly ze schůzí výborových a schůzí týdenních, byla založena 13. srpna 1883. Předpokladem je, že ve stejný den vznikla i kniha protokolů z valných hromad. Kniha zápisů z valných hromad byla vedena v letech 1883–1895 a knihy z členských schůzí a výborových schůzí pocházejí z let 1883–1892 a 1892–1895.

První ustanovující valná hromada spolku Úhlava se tedy konala 14. srpna 1883 a byla řízena Aloisem Schiffauerem a jeho kolegy z ustanovujícího výboru (shora zmíněný Ant. Schauer, J. Schaller, B. Höschl, J. Lažanský). Stanovy spolku byly schváleny na druhý pokus a musela být podána žádost o právní samostatnost spolku na politický úřad (tj. klatovské okresní hejtmanství). Dále bylo na programu první valné hromady schválení jednacího řádu, výše členských příspěvků a volba představitelů spolku.

Podle zápisu na první výborové schůzi 14. srpna 1883 došlo k ustanovení jednotlivých spolkových funkcionářů. Jednatel se stal Václav Mašek, pokladníkem Josef Schaller, zapisovatelem František Krondl a správcem domu Bartoloměj Pubec. Stanoveno bylo datum druhé výborové schůze, kde byl odsouhlasen tisk stanov u pana Čermáka za pět zlatých a 200 ks legitimací za tři zlaté. Schváleno bylo i spolkové razítko, které mělo být oblého tvaru a mělo nést opis „Spolek Úhlava v Klatovech“. Možnost přihlásit se do spolku byla otištěna v *Klatovských a Domažlických listech*, v *Poslovi ze Sušice*, v *Národních listech*, *Pokroku*, *Politice* a v *Akademickém kalendáři*.⁷⁹

Na schůzi výboru byla založena i zvláštní divadelní komise, která se měla starat o divadelní sekci spolku, jelikož představeným spolku na divadelní činnost nezbyval čas. Na týdenní schůzi konané 18. srpna 1883 se rozhořela diskuse o uskutečnění výletu na Rýzmbek nebo uspořádání divadla.⁸⁰ Kolega Mašek vystoupil z divadelního výboru, jelikož nebyl obeznámen se zvolením do výboru. Zda se bude konat divadlo nebo výlet,

⁷⁸ SOkA Klatovy, Úhlava 1883–1936. Karton 4..

⁷⁹ SOkA Klatovy, Úhlava 1883–1936. Kniha 5.

⁸⁰ SOkA Klatovy, Úhlava 1883–1936. Kniha 1.

bylo velkým tématem schůze, zapisovatel diskusi popsal takto: „Nyní se strhla velmi hlučná a prudká debata, při níž několik vždy kolegů najednou mluvilo poněkud s větším důrazem, již hlavně se zúčastnili:, zvonění ani napomínání předsedy pranic nepomohlo.“⁸¹

V prvním správním roce bylo předsedou konstatováno na valné hromadě 12. dubna 1884 ve zprávě o činnosti spolku na konci funkčního období, že spolek naplnil svůj účel za první správní rok, ve kterém uspořádal výlet na Rýzmbek, divadlo a věneček. Členové spolku se taktéž účastnili výletu do Sušice, který pořádal spolek Štítný. Spolek Úhlava se stal členem Ústřední Matice. Již na této valné hromadě se objevila první zmínka o potřebě uzamykatelné skříně, kam by se ukládal materiál spolku, archiv a spolková knihovna.⁸²

Na valné hromadě 25. července 1885 byli členové spolku prvně vyzváni k darování knih do spolkové knihovny, která byla zatím určena pouze pro členy spolku. Již ve třetím správním roce dochází k větší rozepři mezi členy spolku. Předcházející valná hromada se usnesla na přesunutí spolkové místnosti do nového hostince pana Kučery na Říšském předměstí.⁸³ Ovšem stěžovatelé uspěli se svým návrhem a valná hromada byla zrušena, jelikož nebyla svolána podle stanov. Spolková místnost znovu nebyla schválena, protože podle části členů nevyhovuje požadavkům spolku.

Na základě těchto událostí několik členů opustilo spolek a založilo si vlastní společnost nazvanou **Kroužek akademiků klatovských**, která pořádala obdobné akce. Podle vzpomínek Bohumila Höschla, starosty Úhlavy v roce 1885, se o události dozvídáme: „*Akademikové byli však zasaženi lavinou nesvárů a sporů městských, kde se obyvatelstvo rozdělilo na dva tábory; tábor staročeský, representovaný Besedou a JUDr. Sedláčkem a tábor mladočeský, resp. Pokrokový, representovaný nové založenou Literární jednotou, v jejímž čele stával původní její inspirátor prof. Prášek a pak MUDr. Al. Mašek. A tak my starí dobří kamarádi, studenti, kteří jsme svorně Úhlavu založili, rozštěpili jsme se na dva tábory: „Kroužek akademiků klatovských“ a na „Úhlavu“ a*

⁸¹ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Říšské předměstí se dnes nazývá Domažlické předměstí.

*působili každý zvlášť.*⁸⁴ K uklidnění situace došlo až na valné hromadě 26. září 1886 za pomoci poslance J. Sedláka.⁸⁵

Mimořádná valná hromada konaná 7. května 1887 se zabývala dvěma stěžejními body programu: 1. bodem byl schválen návrh na zřízení zvláštního výboru pro zbudování divadla ve městě; 2. bod se týkal spolkové knihovny a jejího chodu. Rok 1887 je opět rokem plným neshod mezi členy. Předseda spolku rezignoval 8. srpna 1887, kdy se také konaly volby nových funkcionářů spolku. Předsednictví se i přes svou předchozí rezignaci po vyhraných volbách ujímá opět Kallo, který následně prohlásil, že si nyní bude počínat ještě rigorosněji než doposud, což mu bylo vyčítáno. O měsíc později se 14. září 1887 opět konala mimořádná valná hromada, kde opět rezignoval předseda Kallo a kde proběhly nové volby. Předseda Chlum se ujal předsednictví, jelikož si byl vědom, že o funkci není jiný zájemce kvůli poměrům ve spolku. Byla zvolna dvanáctičlenná zábavní komise pro pořádání posvícenské zábavy.⁸⁶

Od 28. července 1888 si všichni členové spolku tykali bez rozdílu, což bylo valnou hromadou přijato. Protokol valné hromady ze dne 21. března nebyl valnou hromadou dne 28. července 1891 schválen a byl seškrtán kvůli urážkám, které protokol obsahoval. Předseda a zapisovatel spolku rezignovali na valné hromadě konané 8. srpna 1891, což bylo důsledkem nespokojenosti a sporů mezi členy. Mezi členy panovaly obavy o naplnění účelu a stanov spolku, jelikož se pořádaly pouze zábavy pro veřejnost. Utlumeny byly nejen vztahy mezi členy, ale i se spolupracujícím spolky, přednášky se téměř nekonaly a členů spolku ubývalo každým rokem. Po těchto slovech se naplánoval obsáhlý seznam činnosti na letní prázdniny. Přednášky byly schváleny na každý čtvrtek v období letních prázdnin ve spolkové místnosti pro členy spolku, a pokud budou mít přednášky úspěch, budou otevřeny široké veřejnosti.⁸⁷

Uklidněná situace bohužel netrvala dlouho. Už v září 1891 opět rezignoval předseda spolku z důvodu uspořádání soukromého výletu dne 19. srpna 1891 některými členy

⁸⁴ *Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933.* Klatovy: Ad. Peřule, 1934. 212 s.s. 63.

⁸⁵ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

⁸⁶ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

⁸⁷ Tamtéž.

spolku, což se podle jiných členů stalo na úkor spolku. Koncem září byla svolána mimořádná valná hromada kvůli urážce spolku vlastním členem: „Jednatel oznamuje příčinu svolání, že totiž jeden člen spolku u přítomnosti více údu spolku „Úhlava“ jakož i u přítomnosti větší společnosti se nechvalně proti nynějším členům Úhlavy vyjádřil a je urážlivým způsobem pohanil.“ Výborová schůze se usnesla na vyloučení kolegy Müllera, jehož stoupenci chtěli zneplatnit valnou hromadu pro její špatné svolání, protože měla usnesení o vyloučení potvrdit. Ze zápisů se dozvídáme, že se vytvořily dvě skupiny členů. První skupina stála za Müllerem, ovšem jednali se o kolegy, kteří se příliš nepodíleli na fungování spolku a účastnili se spolkových činností minimálně. Byli označeni za kolegy, kteří „pracují na rozkladu spolku.“ Druhá skupina členů se starala o spolek a jeho fungování a rozkvět. Argumentace na obhajobu kolegy Müllera byla postavena na tom, že byl opilý a druhý den zjišťoval, co se dělo a co povídal. Aby bylo sporu ukončeno, kolega Müller beze slova omluvy a vysvětlení vystoupil ze spolku sám a následovalo ho šest dalších kolegů.

V srpnu 1893 se situace opakovala. Kolega E. Hirsch mařil jednání valné hromady slovy: „*My jdeme, jednejte si, nejste kompetentní.*“ Trestem mu bylo uloženo suspendování z aktivní činnosti přes letní prázdniny s výstrahou, pokud bude spolek urážet, že bude vyloučen. Poslední březnový den 1894 se valná hromada usnesla na přestěhování spolkové místnosti ke Zlatému slunci do sokolovny.⁸⁸

První léta fungování spolku pro něj byla velmi důležitá. Získal zkušenost s členskou základnou a jejím usměrňováním, protože se předsedové kvůli vnitřním neshodám měnili častěji, než bylo plánováno. To se samozřejmě podepsalo na vývoji samotného spolku, který tím byl zasažen. Zároveň často vznikal precedens pro následující léta. Na základě tohoto období se ukázaly nedostatky ve stanovách, na jejichž opravě se začalo pracovat. Několik případů vyloučení nebo vystoupení člena ze spolku ukazuje, že členstvo mezi sebou nechtělo trpět nepořádky.

⁸⁸ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

4.1.3 Fungování spolku v letech 1896–1902

Od roku 1896 byla vedena společná kniha pro zápisy ze členských schůzí a valných hromad, která evidovala léta 1896–1902. Číslování valných hromad nepokračovalo, ale započalo opět od označení „první valná hromada“ a „první členská schůze“, jelikož se jednalo o novou knihu i o nový správní rok.

Na únorové valné hromadě roku 1896 byl schválen návrh na vypracování jednacího řádu, knihovního řádu, podpůrného řádu a domácího řádu, což měl výbor připravit do měsíce a svolat mimořádnou valnou hromadu. Čekání na schválení všech dokumentů bylo zdržením pro činnost spolku, a proto na nějaký čas vykazovala slabší činnost. Zároveň se spolek stal přispívajícím členem spolku Slavie. V září 1896 byla svolána mimořádná valná hromada, která měla ukončit spory mezi kolegou Weislem a některými z řad členů spolku. Kolega Weisl se provinil tím, že hovořil německy s dámou na náměstí, která ovládala český jazyk. Členové spolku byli velmi pobouřeni a žádali jeho vystoupení ze spolku, což bylo naplněno jeho vyloučením. Slabá činnost spolku byla připomenuta na valné hromadě 26. května 1897 v Praze, což předseda přičítal nízkému zájmu ze strany veřejnosti, častým změnám ve vedení spolku a nepořádkům v placení členských příspěvků. Taktéž v srpnu 1897 vyzýval předseda spolku k výraznější činnosti členů.⁸⁹

Členské schůze 6. dubna 1898 se účastnil MUDr. Alois Mašek a JUDr. Karel Hostaš, kteří po vyslechnutí plánů a cílů spolku přislíbili podporu ze strany města. Město opravdu podpořilo spolek a především činnost knihovnickou, pokud to bylo v jeho silách.

V roce 1897 se spolek Úhlava rozhodl zřídit pomník Janu Krejčímu⁹⁰, rodáku města Klatov, který byl čilý na poli geologie, pedagogiky, publicistiky a politiky. Ve spolku Úhlava byla založena komise, která se celému aktu a doprovodnému programu věnovala, což nám dokazuje dochovaná kniha zápisů spolkového výboru pro slavnost Krejčího v Klatovech, který je datován do let 1900 až 1902. Dva roky od rozhodnutí spolku v roce 1897 panovala nečinnost v tomto kroku. V roce 1901 proběhl schůzka se starostou dr. Aloisem Maškem na radnici, kde předseda Úhlavy Holub oznámil usnesení výboru

⁸⁹ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 6.

⁹⁰ Jan Krejčí narozen 28. února 1825 v Klatovech, umřel 1. srpna 1887 v Praze.

spolku o nápisu na zadní straně pomníku, který bude věnován Úhlavě za její záslužnou činnost na pomníku. Starosta Alois Mašek nechtěl tento krok podpořiti: „*Když mu bylo zástupci Úhlavy řečeno, že tam bude upevněn bez jeho svolení, odpověděl, e pomník hlídá strážník, aby se tak nestalo.*“ Rozhodnutí, co bude na pomníku za nápis muselo projít schválením městské rady, na což starosta Mašek upozorňoval. Starosta Úhlavy bez nápisu nechtěl předat pomník do správy města a chtěl jej ponechat ve správě výkonného výboru spolku Úhlava. Celá tato schůzka představitelů města a spolku Úhlava vyvrcholila výhrůzkou starosty města o žalobě na spolek Úhlava pro jednání, které nebylo schválené městskou radou. Po uklidnění situace si spolek nechal ověřit vlastnická práva na pomník, což vyplývalo z vlastnických práv pozemku po pomníkem. Pozemek pod pomníkem patřil samozřejmě městu Klatovy, tudíž také pomník, který měl být na pozemku vztyčen se tím stal majetkem města. Úhlava se rozhodla pomník předat se slovy předsedy: „*Předávám jménem spolku „Úhlavy“ jeho výkonného výboru slavnosti pomník geologa J. Krejčího ve správu obce klatovské s výhradou, že výkonný výbor má právo dodatečně umístit nápis znějící: Péči akademického spolku Úhlava.*“ Celá slavnost a pomník byla vyčíslena v konečnou sumu 3000 korun.⁹¹

4.1.4 Fungování spolku v letech 1902–1911

Kniha zápisů ze členských schůzí a valných hromad z období od 23. července 1902 až do 22. září 1911 je vedena bez očíslování jednotlivých protokolů. Protokoly z valných hromad a členských schůzí nejsou číslovány.

V prvním zápise z valné hromady konané 23. července 1902 je uvedeno, že se nemohla řádná valná hromada konat v květnu v Praze, jelikož se jí nezúčastnil dostatečný počet členů spolku. Spolek se stal zakládajícím členem Národní jednoty pošumavské za přenechání venkovských knihoven. Zásahu o odbor Husova fondu má Úhlava, která se stala zakládajícím členem.⁹²

Notář Fügner se zasloužil o spolupráci Úhlavy a Měšťanské besedy, která jmenovala Úhlavu svým čestným členem a přistoupila za přispívajícího člena Úhlavy. Spolupráce

⁹¹ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 10.

⁹² SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

probíhala i se Sokolem, který Úhlava podporovala šesti korunami měsíčně. Naopak Sokol přispíval na veřejnou knihovnu. Na nejbližší valné hromadě po smrti Svatopluka Čecha,⁹³ tj. 6. dubna 1908, mu byla vzdána pocta.⁹⁴

Valná hromada z 6. dubna 1908 byla pro spolek velmi zásadním okamžikem. Výbor se usnesl, že by se mělo jednat o rozpuštění spolku. Samotný výbor se vyslovil pro rozpuštění a uvedl dva hlavní důvody. Prvním důvodem bylo vedení knihovny, které spolek zatěžovalo nad rámec jeho možností. Zároveň nebyla knihovna podporována ze strany městské rady ani veřejností. Druhým faktem bylo to, že se z členské základny aktivně podílelo na činnosti spolku pouze deset členů, kteří se věnovali knihovně. Na ostatní činnost nebylo dost lidských sil ani finančních prostředků. Zároveň se začaly vyskytovat neshody mezi mladšími a staršími členy. Mladší členové se nezapojovali aktivně do činnosti spolku, zatímco starší se cítili přetížení. Mladší členové se zdržovali především v Praze a činnost v Klatovech jim nebyla tak blízká. Zazněl i názor, že studentstvo již nemá takový význam, jaký mělo v dřívějších dobách.

Krize ohledně možného rozpuštění spolku trvala až do další valné hromady konané 29. prosince 1908, kde se po rezignaci knihovníka této funkce ujal předseda spolku s pomocníky. O rozpuštění spolku nebylo rozhodnuto, ale bylo potřeba udělat několik opatření. Byl navýšen knihovní příspěvek od čtenářů na 40 haléřů a snížen měsíční příspěvek čítárně ze 3 korun na 2 koruny, jelikož čítárnu spravoval Osvětový svaz.⁹⁵

Mimořádná valná hromada na konci září 1909 se usnesla na dalším směřování veškeré činnosti členů, které se mělo zaměřit na oslavy 25. výročí založení spolku, což vyvrcholilo pěvecko-hudební akademii s doprovodným programem v klatovské sokolovně. O historii spolku mluvil jeho předseda také na oslavné manifestační schůzi, kde byli přítomni zástupci dalších místních spolků. Následující rok 1910 se nesl ve znamení snahy o získání finanční podpory pro fungování knihovny, aby touto starostí spolek nebyl finančně nadále zatížen.⁹⁶

⁹³ Svatopluk Čech (21.2.1846–23.2.1908), český spisovatel.

⁹⁴ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

⁹⁵ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

⁹⁶ Tamtéž.

Počátkem roku 1911 se v Klatovech odehrála členská schůze, na které se diskutovalo o oslavě výročí založení klatovského gymnázia, ke kterému se vyjadřoval profesor Jindřich Vančura: „*Pan profesor Vančura by nerad, aby se oslavovalo 250leté jubileum založení gymnázia Jezuity, protože by se tím oslavovali i tito škůdcové českého národa. Mimo to ani nebylo gymnázium před 250 lety založeno, nýbrž jen přestěhováno. Bude tedy lépe pořádat oslavu 100letého výročí znovuzřízení gymnázia. Pak nám pan profesor napíše pamětní spis a bude nás podporovat.*“⁹⁷ Názor Jindřicha Vančury byl přijat a pořádala se oslava 100letého výročí znovuzřízení gymnázia v Klatovech.⁹⁸

V letech 1902 až 1911 se pravidelně konaly přednášky, zábavy a divadelní představení. Spolková činnost se soustředila především na fungování knihovny, což zabíralo členům mnoho času a spolku mnoho finančních prostředků. Z pravidelných zábav můžeme jmenovat Svatováclavskou zábavu, Silvestrovskou zábavu a další. Výlety se konaly jednou až dvakrát ročně podle možností spolku. Často se jednalo o výlety spojené se zábavou nebo spoluprací s jinými spolky. Od roku 1909 se ze zápisů opakovaně dočítáme o vysokém finančním zatížení spolku z důvodu správy knihovny. V očích některých členů a funkcionářů si spolek vzal příliš velkou zátěž, která se s nárůstem čtenářů zvětšovala. V tomto období zcela mizí předchozí konflikty a problémy a hlavním tématem spolku je knihovna a její správa. Oproti předchozím létům ubylo sporů mezi členy spolku, což mělo vliv na samotnou činnost a radost z práce pro spolek a pro veřejnost.

4.1.5 Fungování spolku v letech 1911–1919

Knihy obsahující zápisy schůzí valných hromad a schůzí z let 1911 až 1919 má číslované stránky, ale nejsou číslovány valní hromady a členské schůze. Členských schůzí se v tomto období konalo výrazně méně než předchozích letech, i když výrazný úbytek členstva v této době nenastal. Kniha byla zapisovatelem vedena poctivě, občas se vyskytuje v knize vlepen výstřižek z periodik, ve kterých Úhlava zveřejňovala své protokoly z valných hromad a členských schůzí.⁹⁹

⁹⁷ Jindřich Vančura (31.8.1855 Klatovy - 2.1.1936 Praha), profesor, historik a historiograf města Klatov.

⁹⁸ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

⁹⁹ SOkA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 8.

Významným datem se pro spolek stal 11. listopad 1911, kdy se konala přednáška profesora Jindřicha Vančury o Karlu Jaromíru Erbenovi, neboť se připomínalo sté výročí jeho narození. Zástupce Úhlavy byl přizván na schůzi zástupců dalších klatovských spolků, na které se jednalo o založené veřejné městské knihovny. Úhlava přislíbila darovat svou knihovnu ve prospěch městské knihovny.

Počátek charakterizovaného období je ve znamení nových neshod mezi členy spolku, což vyústilo v rezignaci funkcionářů. Předseda spolku Čermák byl obviňován ze špatného vedení spolku, které mělo být poznamenáno jeho osobními spory. Dle opozice se spolek pod jeho vedením nerozvíjel a činnost byla špatně organizována. Po zhodnocení celé situace se prokázalo, že obvinění nebyla přesná a vina nebyla nikomu dokázána.¹⁰⁰

Podruhé v dějinách spolku se řešilo na mimořádné valné hromadě řečnění v německém jazyce ve městě Klatovy. Jelikož kolega Steiner nekonal se špatným úmyslem, nebyl ze spolku vyloučen, byla mu pouze uložena výstraha. Členové spolku si velmi zakládali na mluvení pouze v českém jazyce na veřejnosti. Ve správním roce 1911/1912 byla oproti přechozím létům vyšší přednášková činnost.

Na valné hromadě konané 21. září 1913 v Klatovech bylo vyzdvihnuto 30leté výročí od založení Úhlavy a 40leté výročí od založení Radbuzy. Období plné činnosti bylo pozastaveno první světovou válkou. V zápisech ze schůzí je v knize mezera v období od 20. července 1914 do 17. srpna 1916.

Dle Pamětního spisu byli někteří funkcionáři spolku na bojišti v první světové válce. Činnost neutichla zcela během války, ale velmi se omezila. V srpnu 1916 žádal spolek město o zavedení elektrických světel do místnosti knihovny a dotovala jejich provoz. Knihovna byla i nadále velkým břemenem pro chod spolku, na což opakovaně poukazoval knihovník v dubnu roku 1917. Knihovník zmiňoval nečinnost a nezájem členů a především funkcionářů spolku o knihovnu.¹⁰¹

¹⁰⁰ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 8.

¹⁰¹ Tamtéž.

V červenci 1917 byli členové spolku na mimořádné valné hromadě informováni, že spolek dostal výpověď z místnosti knihovny, kde měla nově být hospodářská záložna, která měla platit okresnímu výboru vysoké nájemné. Reakce spolku na sebe nenechala dlouho čekat: „Usneseno požádati okresní výbor, aby propůjčil Úhlavě po dobu války nějakou místnost a po válce, aby potvrdil nějakou subvenci.“ Ve správním roce 1916/1917 se podařilo rozšířit činnost spolku aspoň přes letní prázdniny. Doba postihla i vztahy mezi členy a bylo nutné neshody a nepořádek vyřešit: „*Nutno zavést nový pořádek. Buď bude Úhlava v pravdě Úhlavou anebo bude spolkem kluků, kteří si navzájem vyhrožují holi! Z četných stran se dozvídám, že právě ti kolegové hrozí vystoupením z Úhlavy, v případě, že sami neprorazí. Pánové! Úhlava byla 30 let bez Vás, buďte ujištěni, že bude bez Vás zase.*“ S nespokojenými členy jednal místo předsedy místopředseda, kterého obviňovali z despotického jednání vůči jejich osobám. Jelikož nebylo ujednání příměří, předseda pronesl řeč, která oslovila všechny přítomné: „*Kolegové! Co se doma uvaří, to se má doma sníst! Mladší kolegové však nezachovali tohoto pravidla a jednali proti tomu. Kolega Strabský byl pokladníkem, a proti němu byl měřítkem charakter a nikoliv dle mínění některých kolegů kapsa! Opozice je nutná, ale opozice řádná, správná a ne špinavá. V aféře Tomáškově mnozí prosazovali proti Úhlavě – nedávno vstoupili jste do spolku a již nyní vystupujete tak divným způsobem proti spolku. Bylo sice lecos – ale bylo třeba takovým způsobem vystupovat? Ohánět se paragrafy? Jsme snad děti, že si přisvojujete jednání dětí? Kollegové! Mezi námi musí býti jasno. Úhlava má snad jiné úkoly, my chceme vážně pracovat! K čemu tedy ta zarputilost ona nevráživost? Podali jsme snad dosti důkazů, že jsme pracovali pořádně. Proč ozývali se hlasy proti kol. Voštovi jako např. „To ...kaprálovství Vošty musí zmizet.“ Tolik asi kolegové chtěl jsem Vám říci a doufám, že Úhlava bude zase spolek akademiků a sice kolegů, kteří s radostí budou podporovat snahy spolkové, a kteří ze záležitostí svých nebudou dělati záležitosti spolkovi a zase naopak v jednáních spolkovém nebudou viděti pohnutky osobní.* „¹⁰²

Orientace spolkové činnosti v tomto období mění svůj záměr. Přestože spolek koná různé zábavy a akce, upřednostňuje účast na veřejných akcích za účelem nadací, podpory

¹⁰² SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 8.

potřebným a podobným činnostem. Přeměna činnosti je poplatná době. Například v červenci roku 1918 spolek rozdělil své jmění pro Akademický dům, městskému divadlu, Husově fondu a okresnímu sirotčinci. Po připomínkách knihovník a zvážení všech možností byla knihovna zrušena.

O dnech převratu ve spolku Úhlava vzpomínal JUDr. Aleš Cyphelly: „*V pondělí dne 28. října 1918 v poledne bylo v Klatovech živo. Polští uprchlíci, jichž tehdy značné množství bylo ubytováno v tzv. rámovce, rozličně se pohybovali po městě a vzrušeně si sdělovali tajemné zprávy. Hloučky občanů rokovaly a nad městem leželo napětí. Odpoledne se konala ve 3 hodiny schůze studentů, svolaná Úhlavou do místnosti národně-socialistické tehdy Besedy v Krameriově ulici, kam se vešly též vyšší ročníky gymnásia a hospodářské školy. Na této schůzi promluvil tehdejší starosta města dr. Karel Hostaš a nynější rada min. školství dr. Šebesta, kteří vyzvali studenty k pohotovosti, když válečné události spějí ke konci. Tehdy byl na schůzi zvolen výbor pro styky s Národním výborem klatovským. Mezitím co studenti konali tuto schůzi, vyšel na náměstí kapelník Marek a se svojí kapelou zahrál naše národní hymny a hymny spojeneckých států dohodových. Dnes ¹⁰³, kdy je svoboda, nezdá se tento fakt nijak zvláštním, avšak tehdy v nás zvuky marseillaisy, ruská a anglická hymna dovedly rozechvět ty nejmocnější dojmy. V hymnách svobodných států dohodových a v našich národních hymnách – které se dříve nesměly hráti – slyšeli jsme přicházející svobodu. Současně v městě procházeli mladí dělníci a strhávali s budov a s úradů rakouské orly. Studenti shromáždění na schůzi v Besedě vyslali některé kolegy, kteří oběhli město a vyzvali občanstvo, aby vyvěsilo národní prapory. Skutečně také město v hodině bylo vyzdobeno národními a slovanskými prapory.*“ ¹⁰⁴

4.1.6 Fungování spolku v letech 1919–1930

Kniha 9 je dochována z let 1919-1930 a je velmi podobná knize 8 z předcházejícího období. Kniha je vedena stručně a už příliš nevypráví o dění ve spolku. Od roku 1921 povolila léta válečné stagnace a spolek ožil ve větší činnost. Po uzavření veřejné

¹⁰³ Psáno v roce 1932/1933.

¹⁰⁴ *Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933.* Klatovy: Ad. Peřule, 1934. 212 s.s. 159-160.

knihovny Úhlava byla aktivnější v pořádání přednášek a její činnost a finance byly věnovány na dobročinné spolky a činnosti. Svou pomocí přispěli při budování Masarykově studentské koleji a dalších činů, které přispěly k obnově po válečné době a rozvoji země. V dubnu 1920 po návrhu na valné hromadě dne 7. dubna 1920 byly vytištěny nové legitimace členů spolku a vytvořen seznam členů spolku, což dokládalo zájem a budoucnost spolku. Zápisy z valných hromad a členských schůzí postupně řídly, až poslední zápis z členské schůze 24. února 1930. Jelikož je činnost spolku datována do roku 1933, což nám dokazují mnohé nezpracované dokumenty ve archivních fondech, můžeme předpokládat, že po skončení knihy v roce 1930 vznikla nová kniha, která se nedochovala. Nebo nebyla vedena jsou dochovány pouze poznámky, které si zapisovatelé vedly.¹⁰⁵

Po založení archivní komise, se naplno rozběhal její činnost: *„Ihned po zvolení vyřídili jsme se do horlivé práce a celý archiv nad míru obsáhlý uvedli jsme do ladného souladu. Se všestudentským archivem jsme to uspokojivě vyřešili. Bude tam uložen náš velecenný archiv v krabici 12x30 z vící menšího kufru a čekati na to, až ho opět vy zvedneme.“*¹⁰⁶ Archivní činnost proběhla v roce 1928, kdy se dal dohromady spolkový archiv a začala ožívat myšlenka na sepsání almanachu, který byl svěřen členu spolku Adolfu Peřulemu v roce 1931, který byl znám svým archivářským zájmem.¹⁰⁷

Rok 1933 patřil 50letému výročí od založení spolku Úhlava: *„Poslední rok prvé padesátky zastihuje spolek – právě tak jako před 25ti lety – v menším klidu. Činnost spolku zabraňují tři, dva nebo jeden funkcionář. Tak z celého krásného programu zůstávají jeden dva body – redakce almanachů, jež odsouzena bezmocně a trpně čekat na slibované a urgované příspěvky ve starostech, kde najít nějaký ten poklad, a oslava jubilea. Již se zdálo, že „klid“ milých kolegů oslavy, které pořádány pod protektorem městské rady a za čestného předsednictví čestných členů a členů prvního výboru, úplně potlačí, ale v poslední chvíli přece ochotné ruce docílily tohoto programu: 4. července*

¹⁰⁵ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 9.

¹⁰⁶ *Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933.* Klatovy: Ad. Peřule, 1934. s. 197.

¹⁰⁷ *Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933.* Klatovy: Ad. Peřule, 1934. s. 19

večer v Sokolovně koncert pěveckého spolku „Smetana“ z Plzně za laskavé spoluúčasti Mistra Josefa Kličky, 5. července dopoledne spolu se Sokolem národní závody v tělocviku prostém o jubilejní ceny Úhlavy, z nichž prvou, stříbrný pohár, získalo družstvo Vysokoškolského sportu a druhou, sošku vítěze, tělovýchovná jednota Sokol v Klatovech. Odpoledne se konal zájezd do Baarovy oslavy na Výhledech. Ve čtvrtek 6. července, po vzpomínce na hřbitově, konána slavnostní schůze v zasedací síni městského zastupitelstva, kde m. j. vzpomenuo historie spolku a oslavy skončeny přátelským večerem v hotelu Central.“¹⁰⁸

Fungování spolku je datováno do roku 1933, materiál v nezpracovaném fondu v SOkA Klatovy je datován do roku 1936. V roce 1933 sepisoval A. Peřule historii Úhlavy, ale nedozvídáme se, co se přihodilo v roce 1933, že byla činnost spolku ukončena.

4.2 Stanovy a organizační záležitosti

4.2.1 Stanovy

Stanovy nově vznikajícího spolku byly po předložení na zemské místodržitelství v roce 1883 schváleny až na druhý pokus. Vnitřně byly rozčleněny do 19 paragrafů.

Z prvních paragrafů stanov plynulo, že si spolek předsevzal za svůj účel šíření osvěty, spolupráci mezi členy a spolupráci s jinými spolky stejného zaměření. Spolek chtěl svého účelu dosáhnout pořádáním přednášek a zábav, což mělo být podporováno příspěvkem od členů a také cestou darů.

Členové spolku, definovaní v druhém paragrafu, mohli být členy činnými, přispívajícími, zakládajícími anebo čestnými. Činným členem se mohla stát osoba studující vysokou školu nebo absolvent vysoké školy maximálně dva roky po ukončení studia. Přispívající člen byl přijat spolkem a každý rok přispěl spolku minimálně tři zlaté. Zakládajícím členem se stal ten, kdo daroval spolku nejméně jeden zlatý. Valná hromada mohla pouze jednohlasně zvolit z vlastních řad čestného člena spolku, který rozšířil veřejné povědomí o vlasti a vědě.

¹⁰⁸ *Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933.* Klatovy: Ad. Peřule, 1934. s. 48.

Práva a povinnosti členů udával čtvrtý a pátý paragraf. Činný člen měl právo volit a být volen, diskutovat a hlasovat na schůzích valné hromady a schůzích týdenních, pokládat dotazy, návrhy a stížnosti, svolat schůzi výboru za podpory nejméně 1/5 činných členů, svolat valnou hromadu za podpory 1/4 činných členů, nahlížet do dokumentů týkajících se spolku a půjčovat si spolkové knihy. Právo volit a být volen bylo odebráno přispívajícím a zakládajícím členům, ostatní práva jim byla ponechána. Každý člen byl povinen se řídit stanovami a usneseními spolku, své vystoupení ze spolku oznámit písemně se všemi náležitostmi, stanout u smírčího soudu a hradit měsíční příspěvky. Šestý paragraf hovořil o ukončení členství ve spolku. Činný člen mohl svobodně vystoupit nebo být vyloučen. Zakládající a přispívající členové se mohli pouze sami vzdát členství.

Řízením spolku se zabýval sedmý paragraf. Spolek měl mít správní výbor, jehož volební období byl jeden rok. Správní výbor byl volen první valnou hromadou a měl povinnost řídit se usneseními valných hromad, schůzí týdenních a schůzí mimořádných. Valné hromady se řádně konaly v červenci a o Velikonocích, jejich usnesení byla platná za přítomnosti poloviny činných členů. Nebyla-li valná hromada platná pro nedostatečný počet činných členů, byla ukončena a poté byla svolána mimořádná valná hromada za nutné přítomnosti jedné třetiny činných členů. Valná hromada zpracovávala stanovy, vylučovala členy, volila a odvolávala funkcionáře spolku, hodnotila činnost funkcionářů, schvalovala hospodaření spolku, volila protektora spolku, rozhodovala o výši příspěvků. Týdenní schůze byla platná za přítomnosti jedné třetiny činných členů a měla na starost potvrzení a schválení protokolů předchozí týdenní schůze a usnesení výboru. Zabývala se záležitostmi spolku, které na valné hromadě nebyly diskutovány. Na týdenní schůzi mohli být přítomni hosté, ale neměli právo diskutovat.

Osmý a devátý paragraf pojednávaly o správním výboru spolku. Výbor měl být ustanoven do tří dnů po valné hromadě a skládat se měl ze starosty, jednatele, pokladníka, zapisovatele a správce domu. Všichni funkcionáři spolku byli voleni na volební období jednoho roku. Ukončení funkce bylo možné na vlastní žádost nebo odvoláním. Správní výbor měl být starostou svoláván minimálně jednou měsíčně anebo v případě potřeby. Pro zahájení schůze správního výboru měla být přítomna nadpoloviční většina členů

správního výboru. Funkce mohl být funkcionář zbaven za tři neomluvené absence na schůzích správního výboru. Schůze správního výboru byly přístupné činným členům, ale správní výbor mohl uskutečnit tajnou schůzi za předpokladu projednání čestných členů. Protokoly ze schůzí správního výboru byly zveřejňovány na týdenní schůzi. Správní výbor o spolkových záležitostech mohl rozhodovat pouze nadpoloviční většinou přítomných. Správní výbor měl vykonávat unesení a rozhodnutí valných hromad a týdenních schůzí. Povinností správního výboru bylo přijímání všech členů, rozhodování o hospodaření spolku, volil místo a čas pro konání valných hromad a týdenních schůzí, pro jejichž konání připravoval podklady a zpracovával jejich úkoly. Důležitou povinností byla příprava a zpracování voleb do spolkových funkcí.

Následujících šest paragrafů hovořilo o jednotlivých funkcích. **Starosta** stál v čele správního výboru spolku a zastupoval spolek ve věcech úředních. Dohlížel na vykonávání povinností ostatními funkcionáři spolku, svolával a řídil schůze správního výboru, svolával soud důvěrníků, vyřizoval veškeré písemnosti týkající se spolku, a mohl činit samostatné rozhodnutí do výše pěti zlatých. **Jednatel** zastupoval starostu a vyřizoval kancelářské záležitosti spolku. Podpis jednatele spolku byl vždy společně s podpisem starosty na listinách spolku. **Pokladník** spravoval finance spolku, za které nesl odpovědnost. Vyplácel schválené výdaje starostovi spolku, vybíral příspěvky a seznamoval členy se stavem financí spolku na týdenních schůzích. **Zapisovatel** byl povinen sepsat protokoly ze všech konaných schůzí a na následujících schůzích protokoly předčítat. Vedl knihy protokolů a zápisní knihu. **Správce domu** dohlížel na spolkové prostory a spravoval archiv a snažil se o jeho dochování.

Valná hromada volila dva revisory účtů, kteří nesměli být členy správního výboru. **Revisoři účtů** kontrolovali stav financí, vedení knih a nesli odpovědnost za správné údaje ve výkazech. Šestnáctý paragraf se zabýval volbami do spolkových funkcí, které se konaly na první valné hromadě. Hlasování a volba funkcionářů bylo platné v případě volby absolutní většinou hlasujících a s hlasovacími lístky. Nevzešla-li po druhém hlasování zvolená osoba, došlo k užší volbě ze dvou kandidátů, a zvolen byl ten s nejvíce hlasy. V případě nerozhodnosti byla volba provedena losem. Náhradníci se volili dva.

Na základě sedmnáctého paragrafu byl založen **smírčí soud**, který měl rozhodovat o sporech mezi členy spolku. Smírčí soud byl složen z pěti členů, kteří byli voleni valnou hromadou, ale nesměli být členy správního výboru. Předseda smírčího soudu vzešel z pěti členů podle jejich domluvy. Předseda svolával soud, jehož líčení bylo veřejné. Při neúčasti na soudním líčení bez omluvené absence neomluvená sporná strana automaticky prohrála smírčí soud.

V osmnáctém paragrafu se dozvídáme základní údaje. Sídlem spolku je královské město Klatovy a jeho jednacím řečí je český jazyk. Spolek musel mít minimálně deset činných členů. Při ukončení činnosti spolku měl být uchován archiv spolku za odvedení celého jmění Akademickému čtenářskému spolku v Praze nebo Jubilejnímu fondu akademického čtenářského spolku v Praze. Při obnovení činnosti spolku do pěti let a při přijetí paragrafů 1, 2 a 18 mělo být celé jmění spolku navráceno.

Původní text stanov je datován 16. srpna 1883 a podepsán Antonínem Schauerem, Aloisem Formánkem, Josefem Františkem Schallerem a Karlem Chlumem.¹⁰⁹

Ustavující valná hromada spolku Úhlava schválila úpravy stávajících stanov spolku, které připravila před rokem zvolená komise, a byly předneseny na řádné valné hromadě 26. července 1890 Karlem Sedláčkem. Valná hromada se konala za přítomnosti místodržitelského koncipienta Jana Schallera. Stanovy bylo potřeba změnit podle dobových zvyklostí a podle nového zaměření spolku. První změnou byla snaha spolku o upevnění národního vědomí v sídle spolku a jeho okolí. S tím souviselo zakládání knihoven v obcích v okolí Klatov, které byly ohroženy „poněmčením“.¹¹⁰

První návrh na změnu stanov byl pronesen na valné hromadě 22. července 1886. Změna stanov se týkala Velikonočního termínu valné hromady, který je příliš pozdní pro plánování akcí na letní prázdniny. Návrh byl přijat a na konci letních prázdnin byla svolána valná hromada k vyřešení této otázky. Na valné hromadě 24. března 1890 bylo opět otevřeno téma aktualizace stanov, což bylo přislíbeno připravit do července 1890. Bylo tak učiněno na valné hromadě 26. července 1890, kde byly představeny všechny

¹⁰⁹ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Karton 1.

¹¹⁰ Tamtéž.

změny, které byly považovány za potřebné. Změny se promítly do nové podoby stanov. Výborová schůze 25. března 1891 podala návrh na podání odvolání proti rozhodnutí c. k. místodržitelství, které neschválilo tyto upravené stanovy spolku.¹¹¹

Novou podobu stanov spolku datujeme k lednu 1895. Vytisknuty byly u L. M. Janského v Klatovech. Hlavní změnou oproti předchozímu znění byla úprava názvu spolku. První stanovy byly vydány pod názvem: „Stanovy „Úhlavy“ spolku akademiků klatovských“. Následující stanovy již nesly označení: „Stanovy „Úhlavy“ spolku akademiků pro Pošumaví“. Název souvisel s proměnou spolku na krajinský. S tím související změnou je sídlo spolku, jelikož od roku 1895 je sídlem spolku Praha a o školních prázdninách Klatovy. Hlavní změnou ve stanovách je „*zakládání knihoven v obcích pošumavských a knihovny spolkové*.“ Pod stanovami jsou podepsáni jeho funkcionáři, a sice starosta František Müller, jednatel Antonín Kusý, pokladník K. Toman, knihovník V. V. Soukup a zapisovatel E. Sedlák.¹¹²

Do přepracování stanov byly zaneseny poznatky z prvních let fungování spolku, které se týkaly provozních záležitostí, jako bylo placení příspěvků, ukončení členství činného člena apod. Definovány zde byly jednotlivé funkce a jejich povinnosti: starosta, místostarosta, jednatel, pokladník, knihovníci, zapisovatel, náhradníci, revisoři. Ve zvláštním ustanovení se dočítáme o spolkovém odznaku, který nese nápis „Úhlava“ na slovanské trikoloře. Klesne-li počet členů pod 10, bude spolek zrušen, nebo odsouhlasí-li $\frac{3}{4}$ ze všech činných členů ukončení činnosti, je taktéž spolek zrušen. Jmění spolku by v tomto případě bylo v gesci posledního výboru, který by rozhodl, jak se jměním naložit. Pokud by byl založen nástupnický spolek, musel by přijmout totožné paragrafy č. 1., 2., 3. a 32.¹¹³

Třetí dochované znění spolkových stanov bylo vydáno 24. ledna 1904. Tento výtisk stanov obsahoval i jednací řád. Stanovy nebyly nijak zvlášť změněny. Jednalo se především o potřebu přijmout jednací řád, který měl stanovit jasná pravidla pro svolávání

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Karton 1.

¹¹³ Tamtéž.

a průběh schůzí a valných hromad spolku. Stanovy byly schváleny podpisem starosty Raim. Holuba a jednatele Jana Suka.¹¹⁴

Jednací řád v prvním paragrafu určoval lhůtu pro včasné svolání valné hromady, a to minimálně sedm dní před jejím konáním, minimálně 5 dní před konáním členské schůze. Pokud se konala členská schůze v Praze, byla vyvěšena na všech fakultách univerzity. Pokud se konala v Klatovech, proběhla informace místním listem. Druhý paragraf přičítal výboru volbu času, místa a programu schůzí. Samozřejmě se museli řídit dle možností členů, aby se jich mohla většina účastnit. Program každé schůze musel obsahovat: čtení protokolu, zprávy funkcionářů a volné návrhy. Na každé schůzi měli členové právo pokládat otázky starostovi nebo výboru. Třetí paragraf udával povinnost zhotovení prezenční listiny na každé schůzi. Čtvrtý paragraf připomínal právo hlasovat členům, kteří mají zaplacený příspěvek. Zároveň upozorňoval, že rokovat mohou na schůzích hosté po svolení starosty nebo schůze. V pátém paragrafu nezapomněli zmínit volbu čestných členů, kteří museli být valné hromadě oznámeni tři dny před jejím konáním. Šestý paragraf určoval, že řízení schůze spadá do gesce starosty, kterého může v době nepřítomnosti zastoupit místostarosta, jednatel nebo člen výboru určený starostou.

Následujících jednadvacet paragrafů se týká především práv rokovat na schůzích a valných hromadách. Řečník dostane slovo od předsedajícího dané schůze v pořadí, v jakém se přihlásí. Navrhovatel, zpravodaj mluví jako první a následně jako poslední. Rokovalo-li více zpravodajů, přednost měl zpravodaj většiny. U navrhovatelů promlouval první navrhovatel, který podal původní návrh. Faktická a osobní poznámka může být pronesena okamžitě po slovech, ke kterým se váže. Každý může pronést svou řeč pouze jednou k jednomu tématu, dvakrát může pronést řeč pouze zpravodaj, navrhovatel a stěžující. Předsedající dané schůze může dát opakovaně slovo pouze tehdy, je-li potřeba vysvětlit nedorozumění nebo se bránit osobní křivdě. Všichni řečníci mají právo podat návrh k ukončení debaty, o čemž musel předsedající dané schůze nechat obratem hlasovat. Byla-li řečnickova řeč mimo téma, byl na to upozorněn a při dalším nedodržení mu byl prostor k řeči ukončen. Předsedající dané schůze může schůzi ukončit v případě, že členové rušili klidný průběh schůze i přes jeho upozornění. Po rozpuštění se schůze

¹¹⁴ Tamtéž.

považuje za usnášení neschopnou. Prvně se hlasuje o návrhu nejširším, o návrhu o přechodu k dennímu pořádku nebo o návrhu k zamítnutí a následně o návrhu na odročení.

Usnesení jsou schválena pouze absolutní většinou hlasujících členů. Předseda hlasuje v případě, že není hlasováním rozhodnuto anebo jeho hlas může přispět k většině hlasujících. Hlasování probíhá zvednutím ruky a předseda ohlásí jeho výsledek. Volba čestných členů probíhá bez rokování. Všichni členové mají právo vzdát se hlasování nebo rozložit svůj hlas, což je zaznamenáno do protokolu. Usnesení valné hromady je možné anulovat pouze valnou hromadou, usnesení členské schůze lze anulovat členskou schůzí nebo valnou hromadou. Dotazy směřující na předsedu nebo funkcionáře jsou zodpovídány ihned nebo na další schůzi. Volby valné hromady se konají prostřednictvím hlasovacích lístků nebo aklamací.¹¹⁵ Volby rozhoduje nadpoloviční většina odevzdaných hlasů. Nebylo-li hlasování na první pokus platné, do příští volby se vzalo jednou tolik kandidátů, co je funkcionářů. Ve volbách hlasuje předseda spolku stejně jako každý jiný člen. Proti volbám je možné podat protest podle stanov.

Protokoly ze schůzí musely být podepsány zapisovatelem, protokoly z členské schůze musely býti předloženy následné členské schůzi ke kontrole a schválení. Stejně tak protokoly z valné hromady musely být na následující valné hromady schváleny.¹¹⁶

4.2.2 Organizační záležitosti

Podle spolkových stanov se v pravidelných intervalech konaly valné hromady celého spolku, výborové schůze a týdenní schůze správního výboru.

Valné hromady měly pravidelný a pevně daný program: zahájení, přečtení protokolu z předcházejícího jednání, schválení protokolu, podání zpráv funkcionářů – zpráva jednatelská, zpráva pokladní, zpráva zapisovatelská, zpráva správce domu, zpráva archivářská. Následovaly aktuální body programu a na závěr volné návrhy, ve kterých mohl kdokoliv z přítomných členů spolku vznést své dotazy, připomínky nebo konkrétní návrhy.

¹¹⁵ Aklamace: veřejné odhlasování nebo provolání nějaké osoby do funkce, na rozdíl od tajného hlasování.

¹¹⁶ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Karton 1.

Schůze a valné hromady svolával předseda spolku, a pokud nemohl být přítomen, byl vybrán jeho zástupce z řad funkcionářů. Funkcionáři byli voleni na jedno správní období, které trvalo jeden rok. V některých letech se kvůli rezignacím funkcionářů konaly volby častěji. První volby proběhly 14. srpna 1883.

Spolková místnost se nacházela v hostinci u Zlatého Slunce, ovšem v roce 1886 byl odsouhlasen přesun do hostince pana Kučery. Pravděpodobně v roce 1891 přesídlila Úhlava k Růži.¹¹⁷ Všechny schůze a jednání se konaly v Praze nebo v Klatovech. V Praze se odehráli přes akademický rok a o prázdninách se uskutečnili v Klatovech. Konání členských schůzí a valných hromad bylo v průběhu trvání spolku několikrát měněno. V Praze byly schůze povětšinou svolávány v hostincích a v Klatovech ve spolkových místnostech. Po první světové válce se schůze konaly i v klatovské čítárně.

4.3 Členstvo

Jak již bylo shora zmíněno, stanovy spolku umožňovaly čtyři způsoby spoluúčasti ve spolku: člen zakládající, člen činný, člen přispívající a člen čestný.

Čestným členem spolku se mohl stát člen spolku, který byl jednohlasně schválen valnou hromadou, a který se zasloužil o rozvoj vlasti a vědy. Čestnými členy spolku Úhlava se stali například spisovatel Svatopluk Čech, Robert Beer, Ing. Jiří Peterlák, Hynek Fügner, Karel Hostaš, básník Jaroslav Vrchlický, JUDr. Antonín rytíř Randa, PhDr. Jindřich Vančura, JUDr. Antonín Schauer, spisovatel Alois Jirásek, Stanislav Bouček a Josef Klička.¹¹⁸

Činným členem se mohla stát osoba studující vysokou školu nebo absolvent vysoké školy maximálně dva roky po ukončení studia. Přispívající člen byl přijat spolkem a každý rok přispěl spolku minimálně tři zlaté. Zakládajícím členem se stal ten, kdo daroval spolku nejméně jeden zlatý.¹¹⁹

¹¹⁷ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

¹¹⁸ *Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933.* Klatovy: Ad. Peřule, 1934. 212 s.

¹¹⁹ Stanovy

Členská základna při založení spolku čítala 28 členů. Už koncem srpna 1883 měl spolek 3 členy zakládající, 13 přispívajících a 36 činných členů. V dubnu 1885 konstatoval předseda spolku v jednatelské zprávě slabou činnost, kterou přičetl sporům uvnitř spolku mezi členy. Zatímco v roce 1888 spolek čítal 68 členů, na valné hromadě 8. srpna 1891 předseda spolku informuje o postupné tendenci k úbytku počtu členů spolku, kdy spolek v dané době čítal 30 členů.¹²⁰

Za padesát let fungování spolku se jeho členská základna proměňovala, což dokládá i příložená tabulka. Na počty členů měly vliv spolkové aktivity, které mohly lákat některé nové členy. Členská základna byla hnacím motorem spolku i po finanční stránce. Spolek započal v prvních jedenácti letech s vyšší členskou základnou, menší propad vidíme od správního roku 1895/1896, kdy počet členů klesl postupně téměř na polovinu stavu z roku 1888. Opačná tendence je viditelná opět od správního roku 1902/1903, kdy se zvyšuje počet členů a tato tendence se drží až do první světové války, která se nestala pro členskou základnu zlomovým okamžikem. Počet členů se udržel téměř až do konce trvání spolku na velmi podobných hodnotách.

¹²⁰ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

Rok	Činných členů	Přispívajících členů	Zakládajících členů
1883	28	0	0
1888	68	?	?
1894	44	?	?
1896	27	?	?
1900	25	0	18
1902	36	1	19
1903	42	10	19
1904	44	20	15
1912	56	23	30
1929	53	13	49

Tabulka vypovídá o počtu členů činných, zakládajících a přispívajících ve vybraných letech. Úmyslně nebyly vypsány všechny správní roky, jelikož pro propad a nárůst členů spolku byla vcelku proměnlivá z důvodu relativně častých sporů uvnitř spolku, což vedlo k vystoupení nebo vyloučení členů ze spolku. Členstvo bylo hnacím motorem každého spolku, což se prokazoval na jeho fungování. Vysoký počet členů nezaručoval výkonné období a naopak. Záleželo na pracovitosti a péli členů v daném správním roce. Poslední doložená léta spolku nedokládají ve velké míře jeho aktivitu, ale ukazují poslední správní roky vysoký počet členů.

4.4 Z galerie významných členů spolku Úhlava

4.4.1 Čestní členové

Kapitola obsahuje výpis čestných členů spolku, kteří byli voleni v průběhu let 1883-1933. Jedná se o čestné členy, kteří se v očích členů spolku o to zasloužili. Mnohé z čestných členů byli přáteli nebo byli v kontaktu s členy spolku.

Robert BEER se narodil 23. prosince 1843 v Rychnově nad Kněžnou. V letech 1889 až 1901 byl ředitelem gymnázia v Klatovech. Zesnul 14. května 1918 v Praze. Pozůstalost, která tvoří Osobní fond Robert Beer, je uložena ve Státním okresním archivu Chrudim.¹²¹

Stanislav BOUČEK absolvoval klatovské gymnázium v roce 1883. Působil v divadelní sekci akademického spolku Úhlava. Vystudoval právnickou fakultu a později se stal viceprezidentem Krajského trestního soudu v Praze.¹²²

Svatopluk ČECH se narodil 21. února 1846 v Ostředku. Tento významný český národní básník a prozaik strávil část dětství v Bezděkově u Klatov, kam se vrátil v letech 1892 a 1899. Svatopluk Čech se stal prvním čestným členem spolku, který jej zvolil na řádné valné hromadě 12. února 1896. Svatopluk Čech přijal členství, o čemž byli členové spolku informováni na členské schůzi dne 9. března 1896, kdy mu byl obratem zaslán diplom.¹²³ Zesnul v Praze 23. února 1908. Osobní fond Svatopluka Čecha je dnes uložen ve Státním okresním archivu Mělník.¹²⁴

Hynek Fügner, Fond Notářství Fügner Hynek, Klatovy je uložen ve Státním okresním archivu Klatovy.¹²⁵

JUDr. Karel Hostaš se narodil 11. března 1854 v obci Poleň.¹²⁶ Vystudoval práva a stal se advokátem. Byl činný jako správce Městského muzea v Klatovech, a posléze i starosta

¹²¹ SOKA Chrudim, Beer Robert, č. fondu 3, 1888-1900.

¹²² *Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933.* Klatovy: Ad. Peřule, 1934. 212 s. s.

¹²³ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

¹²⁴ SOKA Mělník, Čech Svatopluk, č. fondu 298, 1895-1927.

¹²⁵ SOKA Klatovy, Notářství Fügner Hynek, č. fondu 2364, 1900-1938.

¹²⁶ SOA Plzeň, Sbírká matrik západních Čech, č. fondu 1014, Poleň, matriční kniha – římskokatolická církev. Str. 24. Dostupné z http://www.portafontium.eu/iipimage/30067385/polen-12_0250-n?language=cs

města Klatov v letech 1912 až 1919. Zemřel 22. června 1934 v Klatovech.¹²⁷ Osobní fond Karla Hostaše je uložen ve Státním okresním archivu Klatovy.¹²⁸

Jirásek Alois, 23.8.1851 Hronov – 12.3.1930 Praha, spisovatel a politik.¹²⁹ Fond Jirásek Alois je uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.¹³⁰

Klička Josef, 15.12.1855 Klatovy¹³¹ - 28.3.1937 Klatovy, varhaník a hudební skladatel.¹³²

Ing. Petrlák Jiří, městský radní, stavební inženýr, autor náčrtu pomníku Jana Krejčího v Klatovech¹³³

JUDr. Randa Antonín rytíř, 8.7.1834 Bystřice nad Úhlavou¹³⁴ – 6.10.1914 Dobřichovice, politik, profesor Univerzity Karlo-Ferdinandovy v Praze a prezident České akademie věd a umění. Ke stoletému výročí narození Antonína Randy byla instalována bronzová pamětní deska v Klatovech.¹³⁵ Fond Randa Antonín je uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.¹³⁶

JUDr. Schauer Antonín, 8.1.1864 Klatovy – 19.11.1940 Praha.¹³⁷ Antonín Schauer pocházel z rodiny ... Po studiích na klatovském gymnáziu pokračoval v roce 1881 na

¹²⁷ SOA Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, č. fondu 1014, Klatovy, matriční kniha – římskokatolická církev. Str. 263. Dostupné z http://www.portafontium.eu/iipimage/30071471/klatovy-87_2630-z?language=cs22

¹²⁸ MARCEL, Josef, JUDr. Karel Hostaš, život představitele místní elity na přelomu 19. a 20. století, Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.

¹²⁹ ??

¹³⁰ LA PNP, Jirásek Alois, č. fondu 683, 1787-1951.

¹³¹ SOA Klatovy, Sběrka matrik západních Čech, 1851-1872, č. fondu 1014, Plzeň, matriční kniha – římskokatolická církev. Str. 52. Dostupné z http://www.portafontium.eu/iipimage/30063819/klatovy-23_0520-n

¹³² ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko, ed. a ŠTĚDRŇ, Bohumír, ed. *Československý hudební slovník osob a institucí*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 853 s.

¹³³ <http://www.publicart.gavu.cz/pomnik-jana-krejciho-v-klatovech/> (stav k 25.7.2019)

¹³⁴ SOA Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, č. fondu 1014, Nýrsko, 1828-1856, matriční kniha – římskokatolická církev. Str. 149. Dostupné z http://www.portafontium.eu/iipimage/30066583/nyrsko-24_1500-n?language=cs

¹³⁵ CSOMOR, Michal, Pamětní desky v městě Klatovy, Plzeň, 2017. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická, Katedra historie. Str. 25. Dostupné z <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/32377/1/Bakalarska%20prace%20k%20tisku.pdf>

¹³⁶ LA PNP, Randa Antonín, č. fondu 1398, 1858-1935.

¹³⁷ Dostupné z http://www.portafontium.eu/iipimage/30063821/klatovy-25_0960-n?x=35&y=194&w=489&h=179

studia práv v Praze, které ukončil v roce 1887.¹³⁸ V době studií byl členem Jednoty a následně zakladatelem Úhlavy. V roce 1884 nastoupil na vojenskou dobrovolnickou službu a z Klatov odešel. Následně byl advokátem a poslancem Českého zemského sněmu.¹³⁹ V literárním archivu Památníku národního písemnictví je uložen fond „Schauer Antonín“.¹⁴⁰

PhDr. Vančura Jindřich, 31.8.1855 Klatovy – 2.1.1936 Praha, byl profesor, historik a překladatel, absolvent klatovského gymnázia. Autorem rozsáhlých publikací *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. Pamětní deska v Klatovech byla odhalena 25.10.1936.¹⁴¹ Fond Vančura Jindřich je uložen v Archivu Národního muzea.¹⁴²

Vrchlický Jaroslav, 17.2.1853 Louny¹⁴³ – 9.9.1912 Domažlice¹⁴⁴. Vlastním jménem se jmenoval Jakub Frida a působil jako spisovatel a překladatel. Fond Vrchlický Jaroslav uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.¹⁴⁵ Jmenován čestným členem spolku byl 4. února 1911.¹⁴⁶

4.4.2 Předsedové spolku

Kapitola dokladuje předsedy spolku v jednotlivých správních letech. Jedná se pouze o výčet se základními údaji, pokud byly dohledatelné v SOKA Klatovy. Přibližně třetina předsedů spolku se později stala veřejně známou osobností na poli v různorodých oborech. Z indicií vypovídajících o členech ve vedení spolku můžeme usuzovat, že se

¹³⁸ LIŠKOVÁ, Marie, *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861-1913*, str. 270.

¹³⁹ *Almanach Úhlava*

¹⁴⁰ LA PNP, Schauer Antonín, č. fondu 1500, 1880-1964.

¹⁴¹ heslo Vančura Jindřich, hist. spisovatel český. In: kolektiv autorů. *Ottův slovník naučný*. Praha: Jan Otto, 1907. ISBN 80-7185-057-8. Svazek XXVI. S. 384.

¹⁴² LA PNP, Vančura Jindřich, č. fondu 617, 1920-1938.

¹⁴³ SOA Litoměřice, Matrika, in. č. 4912, Farní úřad Louny, 1850-1859. str. 69. Dostupné z <http://vademecum.soalitomeric.cz/vademecum/permalink?xid=09ddd7cea03b9b8d:4e496e4e:12216bae987:-739d&scan=69#scan69>

¹⁴⁴ SOA Plzeň, Sbírká matrik západních Čech, Domažlice, římskokatolická církev, 1900-1912. str. 306. Dostupné z http://www.portafontium.eu/iipimage/30061380/domazlice-86_3050-z?language=cs

¹⁴⁵ LA PNP, Vrchlický Jaroslav (vl. Jm. Emil Frída), č. fondu 1928, 1865-1943.

¹⁴⁶ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

složení činných členů bylo velmi podobné. Mnohdy se pouze nejednalo o členy, kteří měli ambice stát v čele akademického spolku.

Augustin Soumar, medik. První předseda spolku 14.8.1883 – 28.7.1884

Václav Mašek, Předsedou spolku v období 28.7.1884-26.8.1884.

Ludvík Hofman, Předsedou spolku v období 26.8.1884-4.4.1885.

Bohumil Höschl, Předsedou spolku v období 4.4.1885-25.7.1885

Josef Schaller, Předsedou spolku v období 25.7.1885 – 22.7.1886.

Štěpán Kalló, Předsedou spolku v období 22.7.1886-14.4.1887.

JUDr. Ludvík Chlum, 19.8.1866 Klatovy – 19.2.1932. Jeho otec byl vojenským kapelníkem. Absolvoval na klatovském reálném a vyšším gymnáziu a pokračoval na studia práv do Prahy.¹⁴⁷ Po studiu a soudcovských zkouškách působil jako koncipient u advokáta JUDr. Karla Hostaše v Klatovech. Z Klatov přesídlil do Jihlavy v roce 1893.¹⁴⁸ Předsedou spolku v období 14.4.1887-1.8.1889.

Karel Sedláček, Předsedou spolku v období 1.8.1889-12.8.1889.

Bohumil Bayerle, Předsedou spolku v období 12.8.1889-26.7.1890.

Leopold Schiffauer, Předsedou spolku v období 26.7.1890-28.7.1891.

František Klíma, Předsedou spolku v období 28.7.1891-8.8.1891.

František Černý, Předsedou spolku v období 8.8.1891-4.4.1891.

Václav Nohejl, 18.7.1869 Klatovy - ?, ženatý, syn lékařem. Předsedou spolku v období 4.4.1891-1.8.1892.

¹⁴⁷ Almanach moravského sněmu zemského zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 167.

¹⁴⁸ Palánova, Hana: Poslanci Moravského zemského sněmu za okresy Jihlava a Třebíč v letech 1861-1914.

Lubor Saska, Předsedou spolku v období 1.8.1892-2.8.1893.

Karel Langer, Předsedou spolku v období 2.8.1893-13.8.1894.

František Müller, Předsedou spolku v období 13.8.1894-12.2.1896.

Václav Král, Předsedou spolku v období 12.2.1896-7.6.1896.

Josef Tykvart, Předsedou spolku v období 7.6.1896-19.4.1897.

Antonín Kusý, Předsedou spolku v období 19.4.1897-22.8.1898.

František Auermüller, Předsedou spolku v období 22.8.1898-12.4.1898.

Karel Mayer, 10.11.1877 Klatovy - ?, ředitel obchodní školy, první manželství rozděleno, ženat dvakrát. Předsedou spolku v období 12.4.1898-23.1.1899.

Jan König, Předsedou spolku v období 23.1.1899-9.8.1900.

Václav Kurc, Předsedou spolku v období 9.8.1900-9.6.1900.

Josef Roubal, Předsedou spolku v období 9.6.1900-5.2.1902.

Alois Pinta, Předsedou spolku v období 5.2.1902-5.6.1902.

Karel Nejdrl, 28.9.1884 Klatovy - ?, otec tesař v Klatovech, 3 děti, nejmladší syn František padl ve válce 16.4.1917. Předsedou spolku v období 5.6.1902-19.7.1903.

Raimund Holub, Předsedou spolku v období 19.7.1903-20.7.1904.

Vratislav Schubert, Předsedou spolku v období 20.7.1904-28.7.1904.

Miloslav Hostaš, 19.1.1884 Klatovy - ?, otec JUDr. Karel Hostaš, matka umřela 21.4.1906, 5 sourozenců. Předsedou spolku byl v období 28.7.1904-22.4.1906.

Jan Nohejl, Předsedou spolku v období 22.4.1906-19.7.1907.

František Seichert, 12.3.1881- ?, otec účetní ve spořitelně, měl 3 starší sourozence, kteří zemřeli krátce po narození, a mladšího bratra. Předsedou spolku v období 16.7.1907-2.7.1908

Antonín Wellner, Předsedou spolku v období 2.7.1908-3.1.1910.

Vladimír Hostaš, 23.2.1888 Klatovy - ?, otec JUDr. Karel Hostaš, matka umřela 21.4.1906, 5 sourozenců, bratr Miloslav Hostaš byl též předsedou spolku. Předsedou spolku v období 3.1.1910-7.4.1910.

Václav Dvořák, Předsedou spolku v období 7.4.1910-17.4.1911.

Vratislav Čermák, Předsedou spolku v období 17.4.1911-11.6.1912.

Josef Neidl, Předsedou spolku v období 11.6.1912-21.4.1913.

Jan Vaněk, 1.6.1892 Klatovy - ?, otec gymnazijní profesor, 2 sourozenci. Předsedou spolku v období 21.4.1913-17.8.1916.

Jan Šilinger, 12.7.1896 Kašperské Hory - ?, lékař, dvě děti, bydliště v Sušici. Předsedou spolku v období 17.8.1916-10.9.1917.

Antonín Singer, Předsedou spolku v období 10.9.1917-29.9.1917.

Ladislav Vošta, 5.6.1897 - ?, otec krejčí, 4 sourozenci. Do Klatov přišli 6.4.1910 z Náchoda u Tábora. Předsedou spolku v období 29.9.1917-14.1.1918 a 29.7.1919-29.9.1919.

Oldřich Vaněk, Předsedou spolku v období 14.1.1918-1.1.1918.

Václav Pikhart, Předsedou spolku v období 29.7.1919-5.1.1920.

František Veselý, Předsedou spolku v období 5.1.1920-29.7.1920.

Hynek Macháček, 6.1.1898 Klatovy - ?, otec František Macháček byl vrchním městským oficiálem, matka umřela 30.1.1920, měl 4 sourozence. Předsedou spolku byl v období 29.7.1920-7.6.1922.

Zachystal Josef, 11.8.1900 Nýrsko - ..., otec klatovský puškař, 2 sourozenci, matka umřela 4.11.1933. Předsedou spolku v období 7.6.1922-18.4.1922

Viktor Heinz, Předsedou spolku v období 18.4.1922-3.4.1923.

František Flax,¹⁴⁹ Předsedou spolku v období 3.4.1923-19.9.1923.

František Ettler, 20.10.1902 Klatovy - ?, otec krejčovský mistr, 1 vlastní a 1 nevlastní bratr. Předsedou spolku v období 19.9.1923-12.7.1925.

František Hejnic, 16.6.1904 Dobříš - ?, otec drogist, bratr, dvakrát ženatý. Předsedou spolku v období 12.7.1925-7.1.1927.

Antonín Netrval, 21.1.1904 Velhartice - ?, otec zřízenec okresní nemocnice, sestra. Do Klatov přišli 5.8.1922. Předsedou spolku v období 7.1.1927-13.4.1927.

František Brůha, Předsedou spolku v období 13.4.1927-10.9.1929.

Václav Prousek, Předsedou spolku v období 10.9.1929-19.8.1930.

Miloslav Čermák, Předsedou spolku v období 19.8.1930-3.7.1931.

Václav Ryněš, 22.6.1909 Klatovy - ?, otec řepník, 1 bratr. Předsedou spolku v období 3.7.1931-10.9.1931.

Rudolf Špelina, Předsedou spolku v období 10.9.1931-27.9.1932

Adolf Peťule, 16.6.1908 Klatovy - ?, otec obchodník. Posledním předsedou spolku od 27.9.1932.

4.5 Knihovny zřízené Akademickým spolkem Úhlava v Klatovech

Spolková knihovna

¹⁴⁹ Nalezeny dvě osoby totožného jména, nelze dohledat, o kterého Františka Flaxu se jedná. Oba dohledání mají za otce dělníka.

Od počátku vzniku spolku, začala vznikat spolková knihovna určená všem členům, spolku. Její fond byl doplňován z darů členů a podporovatelů nebo nákupem knih. V průběhu roku 1896 vytvořil spolkový knihovník katalog knih pro lepší orientaci a přehlednost ve spolkové knihovně. O rok později byla spolková knihovna převezena z Prahy do Klatov. Na mimořádné valné hromadě 7. května 1887 byl vznešen dotaz z řad členstva, jak naložit se spolkovou knihovnou, která byla uložena v Praze, ale nebyla příliš využívána. Bylo rozhodnuto ji po prázdninách přenechat Národní jednotě pošumavské, což ovšem nebylo naplněno. Koncem roku 1897 obsahoval fond spolkové knihovny 142 knih ve 110 svazcích. Po zániku veřejné knihovny v roce 1918 byly vybrány dokumenty pro opětovné založení spolkové knihovny, která sloužila výhradně členům spolku.

Archivní fond obsahuje seznamy knih spolkové knihovny z let 1898, 1898 – 1899 a 1900.

Veřejná čítárna

Dne 1. května 1898 byla otevřena veřejná čítárna v Klatovech ve spolupráci se Sokolem. Veřejná čítárna byla hojně využívána veřejností. Čítárna byla umístěna v místnosti oddělené od hostince, ale bylo potřeba ji připojit na plyn kvůli vytápění, čímž finančně vypomohlo zastupitelstvo města Klatovy. Rok a půl po otevření veřejné čítárny nedodržel Sokol slib o spolufinancování a provozování čítárny a nepodílel se svou měrou. Celá finanční i provozní zátěž padla na spolek „Úhlava“. Na podzim roku 1908 byl snížen měsíční příspěvek na veřejnou čítárnu, která již byla zcela ve správě Osvětového svazu.

Archivní fond obsahuje Návštěvní knihy čítárny z let 1898-1899 a 1900. V některých dnech byla čítárna využita i 80 čtenáři. Její obliba byla na vysoké úrovni, čímž splňovala vytyčený cíl Úhlavy.¹⁵⁰

Veřejná knihovna

Dne 5. září 1886 odeslali funkcionáři telegram týkající se zřízení veřejné knihovny.¹⁵¹ Nejstarší zprávy o založení knihovny jsou z přelomu let 1886 a 1887, kdy byla Úhlavou otevřena veřejná knihovna a čítárna v restauraci U Kanonu v Pražské ulici a následně

¹⁵⁰ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 22.

¹⁵¹ SOKA Klatovy, Úhlava 1883–1936. Kniha 5.

sídlila ještě v budově starého gymnázia a v dominikánském klášteře. Půjčování zde probíhalo třikrát týdně a bylo bezplatné.¹⁵² S největší pravděpodobností byla činnost veřejné knihovny na čas pozastavena kvůli nedostatečným a nevyhovujícím prostorům.

Od konce roku 1901 pracoval knihovník na uspořádání knihovny, aby mohla být otevřena o Velikonocích roku 1903.¹⁵³ V listopadu 1902 veřejná knihovna čítala přibližně 1200 knih, a proto byly stanoveny zásady pro půjčování dokumentů a vypracován knihovní řád. Otevření veřejné knihovny proběhlo 29. dubna 1903.¹⁵⁴

Od 29. dubna do 19. prosince 1903 bylo v knihovně půjčeno 1 270 knih pro 142 čtenářů. Opětovně byl provoz přerušen koncem roku 1904 pro nedostatečné prostory pro využití knihovny a byla přestěhována do místnosti před čítárnou. Provoz byl obnoven až 22. února 1905. Prostory pro knihovnu byly vybrány v okresním domě, což přineslo požadavek na straně poskytovatele prostoru. Knihovna měla změnit název z „Veřejná knihovna Úhlavy“ na „Okresní veřejná knihovna Úhlavy“. K celé změně a stěhování došlo 16. září 1905. Koncem roku 1905 došlo k revizi fondu a přeražení knihovny. Potřeba bylo vytvořit nový základní seznam a seznam knih podle oborů. Za 4 měsíce na přelomu let 1904 a 1905 byla knihovna otevřeno veřejnosti 46 otevíracích hodin, ve kterých ji navštívilo 624 čtenářů a vypůjčilo si 1.174 svazků.

Práce v knihovně bylo brzy tolik, že by bylo potřeba jednoho člověka, který by se věnoval pouze knihovně. K menší reorganizaci knihovny a fondu dochází až za dva roky. Revize a reorganizace vždy dopadla v pořádku a nebylo nikdy ztraceno mnoho knih. Jednalo se pouze o pozdně vrácené knihy od čtenářů. Úřední hodiny knihovny se v sobotu neosvědčily, více čtenáři preferovali středu. Velmi náročně a vytížené byly nedělní služby v knihovně, kdy byla nejvíce využívána čtenáři. Nedělní službu nebyl schopen již stíhat jeden knihovník. Knihovna byla velmi navštěvována a brzy se stala velkým závazkem pro spolek, který musel v roce 1908 řešit, zda je pro něj situace zvládnutelná. Knihovník rezignoval a předseda spolku byl nucen zastoupit roli knihovníka s dalšími pomocníky.

¹⁵² SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 13.

¹⁵³ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 5.

¹⁵⁴ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

Knihovna byla určena pro širokou veřejnost, ale nebyla podporována městem, okresem ani veřejností. Dle samotných členů spolku nemohou nadále ufinancovat provoz knihovny, což ale nebylo jediným důvodem. Členové spolku měli pocit, že se jim po otevření knihovny nedostalo uznání a podpory ze strany královského města Klatov: „*Sama „Úhlava“ nemůže z prostředků svých, jež sestávají z příspěvků členstva a výtěžků zábav, vésti knihovnu v takovém pokroku, jak by toho doba vyžadovala. Veřejná knihovna „Úhlavy“ pohltí takto všechnu práci naší, ačkoliv účelem našim je vlastně pracovati o povznesení lidu v Pošumaví a ne podporovati netečnost města.*“¹⁵⁵ I přes návrhy na zavření nebo darování zůstala knihovna v rukách „Úhlavy“ a byla snaha docílit financování ze strany městské rady.¹⁵⁶

V roce 1918 bylo rozhodnuto pro uzavření veřejné knihovny, jelikož byla pro spolek velkou zátěží a zároveň se schylovalo k otevření městské knihovny ve městě Klatovy. Knihy z veřejné knihovny byly probrány a vybrané směřovali do opětovně vzniklé spolkové knihovny. Zbylé knihy byly nabídnuty k prodeji, čehož využilo několik spolků pro své knihovny. I toto gesto velmi pomohlo rozvoji čtenářské gramotnosti, které můžeme Úhlavě přičítat.

Knihovny venkovské

Po provedených změnách ve stanovách zakládal spolek knihovny na venkově, kde bylo potřeba šířit český jazyk a kulturní osvětu. Po žádostech spolku o darování knih mezi členy i veřejností měl spolek dostatek knih na otevření minimálně jedné knihovny za rok, což si předsevzal. Při otevření venkovské knihovny byl zpravidla přítomen předseda spolku, probíhala přednáška a v některých případech byl organizován výlet do míst, kde měla být knihovna otevřena. Výběr vesnice, ve které bylo potřeba knihovnu otevřít, probíhal na doporučení Národní jednoty pošumavské, členů nebo osob pocházejících z daných oblastí. Zakládané knihovny od sebe měly být dostatečně vzdáleny, aby si nezasahovali do spádové oblasti.¹⁵⁷ Venkovské knihovny byly vedeny knihovníky z řad obyvatel v dané vesnici, často se jednalo o učitele, sedláky či řemeslníky.

¹⁵⁵ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

¹⁵⁶ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 8.

¹⁵⁷ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 6.

V roce 1898 byl spolek „Úhlava“ vyzván Národní jednotou pošumavskou, aby založil knihovnu v Dolních Sekyřanech, čemuž posléze vyhověl. Knihovna v Dolních Sekyřanech byla desátou knihovnou, kterou spolek založil. O dva roky později žádala Národní jednota pošumavská, zda jí „Úhlava“ nedaruje venkovské knihovny jí založené. V roce 1901 to bylo už třináct knihoven na vesnicích, které „Úhlava“ svěřila do její správy.¹⁵⁸ V letech 1907 až 1919 nebyla založena žádná venkovská knihovna. Až na valné hromadě ze 7. září 1910 referoval knihovník venkovských knihoven o 19 založených knihovnách, z čehož 15 jich bylo darováno Národní jednotě pošumavské a 4 byly ve správě spolku.

Organizační záležitosti knihoven

Podmínky pro půjčování knih byly stanoveny v knihovním řádu, který byl zaslán do každé knihovny při jejím založení a byl vepsán v knize týkající se konkrétní knihovny. Knihovní řád stanovoval účel knihoven, jímž bylo poskytnutí občanům dané lokality „*pramen poučení a zábavy*.“ Knihovny byly veřejné, obsluhoval je knihovník, který byl občanům v určených hodinách nápomocen pro výběr dokumentů, a dokumenty byly půjčovány bezplatně. Děti do 14 let si nemohly samy dokumenty půjčovat absenčně. Pro absenční půjčování dokumentů se čtenář musel prokázat ručením některého spolku nebo svéprávné osoby. Pokud by nebyly dokumenty vráceny, byl ručící povinen uhradit škodu. Neměl-li čtenář ručitele, složil zálohu 2 koruny, která mu byla vrácena při vrácení nepoškozených dokumentů. Studenti a členové Úhlavy si mohli půjčovat dokumenty bez zálohy a bez ručení. Každý čtenář si mohl absenčně vypůjčit pouze dva dokumenty současně. Čtenář prokázaný se ručením obdržel legitimaci za menší poplatek.

Ve výpůjční knize vedl knihovník agendu vypůjčených dokumentů a termíny jejich vrácení. Vrátit knihu bylo potřeba do 14 dní a časopis do měsíce. Nebyl-li dokument včas vrácen, byl čtenář upomenut dopisem ofrankovaným ve výši 20 haléřů a následně úřední cestou. Výpůjční dobu bylo možné jednou prodloužit o 14 dní, pokud časopis či knihu již někdo jiný neměl rezervovanou. Výpůjční právo mohlo být čtenáři odebráno spolkem,

¹⁵⁸ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 7.

pokud úmyslně způsobil škodu nebo knihu půjčil někomu dalšímu nebo vracel dokumenty pozdě a musel být upomínán. Čtenáři měli za povinnost šetřit dokumenty a při poškození nebo ztrátě měl čtenář nebo jeho ručitel povinnost nahradit dokument. Na poškození dokumentu měl čtenář bezodkladně upozornit knihovníka a následně dokument nahradit. Za poškozenou knihu bylo považováno i psaní do knih.

Presenčně byly vypůjčovány dokumenty, které nebyly svázané. Nechtěl-li již čtenář využívat služeb knihovny, informoval o tom knihovníka, který zkontroloval vrácení dokumentů, případně vrátil zálohu nebo vrátil list o ručení od spolku/osoby. Každý rok do 1. srpna musely být vráceny všechny dokumenty do knihovny z důvodu revize fondu knihovny. Knihovna byla každý rok od 1. srpna do 15. září uzavřena, aby mohla být zkontrolována a upravena místnost. Spolek stanovil výpůjční dobu dle doporučení knihovníka. Dokumenty v knihovně náleží spolku.¹⁵⁹

Vesnické knihovny, které spolek Úhlava založil anebo jejich založení inicioval v obcích v okolí Klatov, byly předány do správy Národní jednotě pošumavské ke správě. Do druhé světové války bylo vybudováno 24 knihoven.

Ustanovením o správě knihoven byly vytyčeny následující požadavky:

1. Každý rok měla být založena minimálně jedna nová knihovna
2. Knihovní fondy knihoven mají být obměněny po 4 letech, v případě větší knihovny i po 5 letech.
3. Správci pro knihovny mají být vybráni pečlivě. Správce je povinen zasílat statistiku čtených knih.
4. O každé knihovně má být veden svazek a při založení knihovny má být založen seznam knih ve dvou výtiscích pro spolek a pro správce.
5. Měl být veden seznam čísel jednacích.
6. Měla být podávána statistika knih čtených zemědělské radě, která darovala hospodářské knihy.
7. Správce se měl starat, aby se knihovna dostala do povědomí i v okolních obcích.
8. Zprávy měly být zveřejňovány v časopisech.

¹⁵⁹ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 13.

9. Spolek měl dodat správcům formuláře pro seznamy knih v dostatečném množství.
- Povinnost knihovny podávat statistiku
- Ve své korespondenci představitelé spolku většinou děkovali a chválili správce knihoven.
- Ve většině knihoven proběhly přednášky, o kterých se psalo v Šumavanu

O knihovnách založených mezi lety 1896 až 1898 máme dochovanou knihu protokolů o stavu knihoven, která nám dokresluje první léta fungování knihoven, jejich vedení, využití a velikost fondu, a proto jsou níže uvedeny informace a zajímavosti týkající se vybraných knihoven.

Knihovna v Běhařově

Knihovna byla založena 9. září 1894 a první čtenáři ji navštívili 27. září 1894, k výběru měli sto knih (85 beletrie, 14 naučná literatura, 1 časopis). Správcem knihovny byl Adolf Poppr, řídící učitel v Běhařově, kterého od 23. srpna 1897 vystřídal učitel Jindřich Buršík. Na podzim roku 1897 proběhla záměna knihovny, která byla dokončena 1. prosince 1897.

Knihovna ve Vlastějově

Knihovna se otevřela čtenářům 1. prosince 1895 s nabídkou čítající 102 knih (80 beletrie, 2 poezie, 15 naučné literatury, 3 časopisy). Do 5. dubna 1897 přečteno 128 knih a nejčtenější knihou byla Obrázkové dějiny národa českého od Jana Dolenského. O dubna 1897 do února 1898 bylo vypůjčeno 58 knih. Služby využívalo 19 čtenářů.

Knihovna v Albrechtci

Knihovna v Albrechtci u Sušice byla založena 25. srpna 1895 a její správu měl v rukách Karel Kuchyňka, statkář v Albrechtci. Knihovna čítala 105 knih (85 beletrie, 1 poezie, 14 naučná literatura, 5 časopisů). Ze statistiky z dubna 1897 vyplývá, že je fond knihovny dost přečten a je potřeba obměnit aspoň některé knihy. Knihovna sloužila i pro okolní vesnice. Poezie zůstávala v této knihovně nečtena. Pro následující rok 1899 byla požadována obměna knihovního fondu, který byla odložena kvůli založení nové

knihovně v Ostružně. Knihovní fond byl rozšířen o dvanáct knih. Obměnou knihovní fond prošel počátkem roku 1899. Knihovnu využívalo 16 čtenářů z okolních obcí jako Albrechtce, Kadešice, Záluzší, Ostužna, Podmok, Šimanova.

Knihovna v Malonicích u Horšovského Týna

Od 22. září 1895 spravoval malonickou knihovnu rolník Tomáš Janovec. K dispozici měl 113 knih (95 beletrie, 2 poezie, 12 nauční literatury a 4 časopisy). Statistika do roku 1897 čítá 75 půjčené beletrie a nejčtenější knihou byla Nymburská rychta od Ferdinanda Schulze. Ze správního roku 1897 – 1898 není dochována statistika pro nízký zájem z řad čtenářů. Správce žádal o přednášku o Františku Palackém nebo o zrušení roboty, odpovědí mu byl dotaz na zbytečnost vedení knihovny.

Knihovna v Hradišti u Kolovče

Knihovna v Hradišti byla od 12. dubna 1896 vedena rolníkem Josefem Cibulkou, který půjčoval 106 knih (65 beletrie, 37 naučné literatury a 4 časopisy). Po roce fungování statistika uváděla 271 vypůjčených knih, z nichž nejčtenější knihou byli Jiráskovi Psohlavci. V následujícím správním roce 1897 – 1898 knihovnu využívalo 19 čtenářů z Hradiště, Kolovče, Plzence, Ostrancíně. Bylo přečteno 88 knih a Psohlavci si udrželi prvenství v oblíbenosti. Ze statistiky a od čtenářů vycházela potřeba obměnit knihovní fond, což bylo v roce 1897 zamítnuto a až o rok později byl fond obměněn.

Knihovna v Březí

Rolník Jiří Bastl vedl od 30. srpna 1896 knihovnu v Březí, která měla k dispozici 100 knih (80 beletrie, 17 naučná literatura, 3 časopisy). V únoru 1898 umřel Jiří Bastl a knihovnu po něm převzal rolník Josef Šmíd. Z řad čtenářů vyšly požadavky na více nauční literatury o včelařství, účetnictví a dalších odvětvích. Požadavkům bylo vyhověno a do knihovny přibyly požadované knihy. Za 10 měsíců fungování knihovny se přečetlo 189 knih. Jednalo se o oblast národně ohroženou, jelikož okolí Březí bylo silně německé. Místní knihovnu navštěvovali i obyvatelé z Hořákova, Ochrova, Brtí, Strážkova. V září 1897 knihovna byla doplněna o 35 knih.

Knihovna v Železně Rudě

Knihovna vznikla soukromě 24. prosince 1896 a správcem byl Jan Tatzl?. Fond čítal 200 knih (155 beletrie, 24 naučná literatura, 8 poezie, 13 časopisů). Za správní rok 1896 – 1897 bylo přečteno 80 knih a nejčtenější knihou byl Jan Žižka z Trocnova od Karla Herloše.

Knihovna v Ouborsku

Založení knihovny bylo 23. prosince 1897, knihovnu spravoval rolník Josef Švarc. V Ouborsku měli k dispozici 123 knih (86 beletrie, 34 naučná literatura, 3 časopisy). Od 23. července 1897 do 10. května 1898 bylo přečteno 99 knih a to patnácti čtenáři z obcí Ouborsko, Počinovice, Lhotka, Veselí a Petrovice.

Knihovna v Zadově

V roce 1896 byla založena knihovna v Zadově, která fungovala zprvu soukromě kvůli nevyřešeným záležitostem ohledně schválení stanov spolku. Následně byla knihovna prohlášena za veřejnou.

Knihovna v Soběkrutech

Myšlenka pro založení knihovny v Soběkrutech byla inspirována výletem do Soběkrut. Knihovna byla otevřena v roce 1889 přednáškou JUDr. Chlumem na téma „O významu české knihy“. Knihy si zde půjčovalo 14 rodin. V roce 1897 se akademický spolek v Klatovech dohodl s představiteli obce o ponechání knihovny obci, která do ní investovala. Investované finance nebylo možné identifikovat a k 13. prosinci 1897 byla knihovna předána ke správě obci.

Dalšími knihovnami byly: knihovna ve Vítóni, knihovna v Dolních Sekyřanech, knihovna v Dolanech, knihovna v Úboči, knihovna v Nýrsku. Jednalo se o knihovny, které byly založeny do doby, kdy byla správa venkovských knihoven převedena na Národní jednotu pošumavskou. Knihovny založené po předání knihoven byly zakládány a spravovány spolkem, ale mnohdy postupně předávány do správy obcí, pokud o převedení správy knihovny měly zájem. Obce, ve kterých byly založeny knihovny Úhlavou jsou na mapce v příloze číslo 3. Největší dopad na rozvoj mělo prvních patnáct knihoven.

5 Ekonomika a finance

5.1 Hospodaření spolku

Činnost spolku byla zcela závislá na objemu finančních prostředků, které měl spolek k dispozici. Vzhledem k tomu, že objem financí byl omezený, odpovídaly tomu možnosti spolku. Financování spolku záleželo na počtu členů, kteří platili příspěvky a zápisné. Spolek hledal finanční a materiální podporu mezi svými příznivci, v jiných organizacích nebo u klatovské městské rady. Některé akce byly spolkem pořádány čistě za tím účelem, aby podpořily právě spolkové příjmy, neboť ty se staly hlavním limitujícím faktorem pro veškerou činnost samotného spolku.

První kniha příjmů a výdajů pochází z let 1883 až 1895. Kniha byla založena v srpnu 1883 a byla opatřena na první straně výňatkem ze spolkových stanov o povinnostech pokladníka, který byl jako ostatní funkcionáři volen na jeden správní rok. V letech 1893 až 1895 byly zápisy do účetní knihy málo četné, což nejspíš odpovídalo nižší činnosti spolku. V knize jsou částky uváděny ve zlatých a krejcarech. Byla-li pořádaná akce s finančním výnosem nebo ztrátou, byla zapsaná buď v příjmech anebo ve výdajích. Kniha byla uzavřena rokem 1895 rozhodnutím výborové schůze: „*Na základě usnesení výborové schůze dne 19. 2. 1896 zřízeny nové knihy zápisní s podotknutím, aby staré navždy v archivu se uložily.*“¹⁶⁰

V první knize z let 1883 až 1895 jsou nejčastěji evidovány příjmy a výdaje především od dubna do září, což kopírovalo činnost spolku. Kniha je uzavřena k 12. únoru 1896 se jměním 72 zlatých a 54 krejcarů. Zlaté a krejcarý jsou uváděny až do konce knihy.¹⁶¹ Kniha má číslované stránky, je označena správním rokem a jsou vedeny příjmy a výdaje odděleně na každé straně. Každý správní rok byl zkontrolován zvolenými revisory účtů a

¹⁶⁰ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 26.

¹⁶¹ Do roku 1892 byla užívána rakouská měna, jejíž mincí byl zlatý, který se rovnal 100 krejcarům. V roce 1892 došlo k měnové reformě a zlatý byl vystřídán korunou, která byla rovna 100 halířům. Další měnovou reformou za dob trvání spolku byla československá koruna, kdy se jedna koruna rovnala 10 halířům.

podepsán. Při předání funkce pokladníka byl ve většině případů sepsán do knihy zápis o předání. Fond spolku neobsahuje účetní knihu po roce 1896. Můžeme předpokládat, že následující knihy nebyly dochovány. Dochovány jsou účetní knihy knihovny, ale účetnictví spolku a knihovny nemohlo být sloučeno, jelikož účetní knihy knihovny neobsahují členské příspěvky ani zápisné. Dochovány jsou pokladní zprávy z jednotlivých správních období, jednotlivé účty spolku či účty knihovny. Nejvíce informací o hospodaření spolku i knihovny se dozvídáme z protokolů z valných hromad a ze členských schůzí.

Například pokladní zpráva prezentovaná na valné hromadě 7. listopadu 1896 se dělila na část příjmů a část výdajů. Příjmy byly členěny do položek: zábavy, členské příspěvky a za exempláře knih. Na druhé straně výdaje byly rozsáhlejší, jednalo se o zábavy, knihovny, výdaje spojené s přeměnou spolku na spolek krajský, diplomy, knihy pro spolkovou knihovnu, příspěvky jiným spolkům a korespondenci.¹⁶²

Příjmy spolku tvořily především příspěvky všech členů, zápisné nových členů, dary přispěvovatelů či výtěžky z pořádaných akcí nebo z úroků vkladních knížek. Mnohdy musel pokladník ve své zprávě na valných hromadách nebo výborových schůzích připomínat příspěvky, jelikož členové na ně zapomínali. V prvním měsíci po založení spolku, tj. na konci srpna 1883, činilo jmění spolku 108 zlatých a 91 krejcarů. Největší podíl na příjmech představovaly příspěvky a zápisné od členů. Toho měsíce se do zisku započítalo uskutečněné divadlo a výlet pod taktovkou spolku. Na divadle získal spolek 14 zlatých a 67 krejcarů a ze dvou výletů získal 37 zlatých a 18 krejcarů. Hospodářský výsledek spolku k uzavření prvního kalendářního roku 1883 byl 125 zlatých a 62 krejcarů, což mohl spolek považovat za úspěch.

Výdaje spolek měl v prvních letech především na provozní materiál, poštovní poplatky a na deficity z pořádaných akcí. V prvních měsících měl spolek výdaje především s provozními záležitostmi se založením spolku, kdy hradili vytvoření razítka, tisk stanov, tisk legitimací, poštovné apod. Postupně se výdaje ustálily a záleželo na výdělku či prodělku jednotlivých akcí. Většina akcí byla s výdělkem po několika

¹⁶² SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Karton 6.

prvotních akcích spolku, kde příčinou bývaly okolnosti, které se nedaly ovlivnit jako například počasí jiné. Největší zatížení po finanční stránce měl spolek díky správě veřejné knihovny. Po jejím uzavření od roku 1919, jeho jmění rostlo a následně si mohl spolek dovolit své jmění darovat a na dobročinné a charitativní účely. Například v roce 1918 se rozhodl věnovat své jmění ve výši 550 korun městskému divadlu, Akademickému domu, Husovu fondu a sirotčinci, o rok později jmění 1206 korun na Akademický dům, vědeckou knihovnu a městské divadlo v Klatovech.¹⁶³

Jak můžeme vidět v tabulce dokládající ve vybraných letech jmění spolkové a jmění knihovní, spolek neměl problém po finanční stránce ufinancovat ze zisků zábav, členských příspěvků a darů přispěvovatelů celkový svůj chod.

Rok	Jmění spolkové	Jmění knihovní
1883	108, 91	-
1885	176, 09	-
1890	91, 80	-
1895	78, 54	-
1900	391, 24	-
1905	113, 25	6, 05
1911	501, 64	80, 04
1918	72, 22	164
1920	338	-
1929	235, 20	-

¹⁶³ SOKA Klatovy, Úhlava 1883-1936. Kniha 8.

¹⁶⁴ Vedeno společně s jměním spolkovým, jelikož byla knihovna finančně podporována spolkem. Finance samotné knihovny nestačily na její provoz.

5.2 Hospodaření spolkové knihovny

Následující dochovaná účetní kniha z let 1900-1913 již je nazvána „Výkaz o knihovním jmění „Úhlavy“, spolku akademiků pro Pošumaví“, a byla založena ke dni 26. srpna 1900. V knize jsou spolkové akce jmenovitě rozepsány včetně příjmů a výdajů na jednotlivou akci a v následném součtu započteny do příjmů nebo výdajů. Kniha se jeví méně přehledně oproti té první. Jelikož se jedná o účetní knihu knihovny, jsou zde hlavními příjmy poplatky za knihovnu. Naopak nejčastějšími výdaji jsou nákupy knih. Poslední dochovaná kniha z let 1907–1921 taktéž hovoří o finanční stránce a knihovním jmění Úhlavy. Knihy jsou uspořádány velmi podobně jako účetní kniha spolku.

Od založení veřejné knihovny bylo vedeno hospodaření dvojí, jedno pro spolek a druhé pro knihovnu. Hospodaření knihovny bylo občas v deficitu a bylo nutné ji podpořit finančními prostředky spolku. Knihovna byla v deficitu víceméně až do jejího uzavření v roce 1918. Přes velké finanční i personální zatížení spolku, nebylo potřeba po účetní stránce hovořit o nezdaru. Veřejná čítárna hospodařila především s výdaji na nákup nových knih a vazbu darovaných knih.

6 Závěr

V roce 2002 vznikla obecně prospěšná společnost Úhlava, která se hlásí k tradicím Úhlavy spolku akademiků v Pošumaví. Jejich hlavním partnerem je Česká zemědělská univerzita v Praze. I v současnosti je jejich prioritou osvětová činnost, budování knihovny, pořádání besed a seminářů.¹⁶⁵

Diplomová práce si vytyčila za cíl charakterizovat spolčování od poloviny 19. století do poloviny 20. století na Klatovsku. Jelikož spolek „Úhlava“ byl jedním z nejpřínosnějších spolků založeným v Klatovech a působící svou činností na Klatovsku, je v diplomové práci popsán jeho vznik, chod spolku a rozpory mezi členy spolku. Diplomová práce chtěla vyzdvihnout především zakládání knihoven venkovských, čímž se spolek zasloužil v největší míře o šíření českého jazyka, psaného slova a knihy do oblastí, které byly městu vzdáleny. Specifika spolku „Úhlava“

Většina materiálu byla primárně nalezena ve fondu „Úhlava 1883-1936“, ve kterém byl dochován materiál z archivu spolku. Nedá se vyloučit, že tento fond nebude v budoucnu doplněn o další archiválie, které se mohou objevit.

Ukončení činnosti spolku zůstává obestřeno tajemstvím. Rokem 1930 končí kniha protokolů z valných hromad a členských schůzí, ale v roce 1933 je ještě známa činnost pod vedením posledních předsedů spolků. Posledním předsedou spolku byl Adolf Peřule zvolený 27. září 1932, který sepsal k 50letému výročí Úhlavy pamětní spis Úhlavy. Nejvýraznější přeměnou pro myšlení a zaměření spolku bylo ukončení knihovnické činnosti po první světové válce a obrácení pomoci do oblastí, kde jich bylo potřeba. Akademici, kteří se dokázali pod tlakem doby přizpůsobit a pracovat v sociální oblasti byli pro společnost přínosnými a vkládali do nové generaci mnohé základy pro budoucnost.

Autorka diplomové práce považuje za zásadní bod zlomu spolku jeho založení. Jedná se o událost, které samozřejmě předcházely nějaký vývoj, ale samotné dospění k nutnosti ze

¹⁶⁵ <http://www.uhlava.cz/index.php>

strany akademiků potažmo společnosti po šíření osvěty, českého jazyka a pořádání akcí a zábav pro širokou veřejnost bylo v dané době vřelým krokem pro společnost.

Diplomová práce by mohla být rozšířena ještě o rozebrání konkrétních akcí konaných v gesci spolku nebo ve spolupráci s jinými spolky, o podrobný rozbor hospodaření a dohledání dochovaných materiálů v osobních fondech členů spolku.

7 Literatura a prameny

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny nevydané:

Úhlava 1883-1936 (nezpracovaný fond)

Prameny vydané:

Pamětní spis Úhlavy, spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech: vzpomínka na 50 let studentské práce v našem městě a kraji: 1883-1933. Klatovy: Ad. Peřule, 1934. 212 s., [6] l. obr. příl.

ADAMOVI, Karolina. *Prameny k dějinám práva v českých zemích.* Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství ZČU, 1996. 197 s. ISBN 80-7082-284-8.

Literatura k tématu:

BÁEZ, Fernando. *Obecné dějiny ničení knih: od sumerských tabule po digitální éru.* 1. vyd. Brno: Host, 2012. 597 s. ISBN 978-80-7294-697-6.

BAHENSKÁ, Marie, ed. a MALÍNSKÁ, Jana, ed. *Ženy a politika: (1890-1938).* Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2014. 362 s. ISBN 978-80-87782-24-8.

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 175 s. Gender sondy (Sociologické nakladatelství), sv. 2. ISBN 80-86429-38-5.

BISKUP, Josef. *Spisovatelé, hud. skladatelé a výtvarníci Klatovska II: stručná životopisná data.* V Klatovech: Knihtiskárna Ot. Čermáka, 1939. 54 stran, 16 nečíslovaných stran obrazových příloh. Vlastivědná knihnice Klatovska, sv. 4, řad 3.

BOHUSLAV, Josef Václav. *Rukověť života spolkového: právníký i praktický rádce ve věcech práva spolčovacího.* V Praze: Nákladem knihkupectví dra Frant. Bačkovského, 1901. 208 s.

CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Jiří Cejpek ... [et al.]. 2. dopl. vyd. V Praze : Karolinum, 2002. 247 s., [8] s. obr. příl. (čb.). ISBN 8024603233.

ČERNUŠÁK, Gracian, NOVÁČEK, Zdenko, ed. a ŠTĚDRONĚ, Bohumír, ed. *Československý hudební slovník osob a institucí*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 853 s.

Drašarová, E., *Stát, spolek a spolčování*, in: *Pagine historiae* 1, 1993, s. 152-177.

DUSIL, Václav. *Československé právo spolkové*. Praha: Aventinum, 1924. 73 s. Knihovna naučných spisů Aventina, sv. 1.

EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009. 453 s. ISBN 978-80-7277-171-4.

FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří, ed. a MALÍŘ, Jiří, ed. *Člověk na Moravě 19. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 501 s. ISBN 80-7325-038-1.

Historie na rozcestí: jak mohly dopadnout osudové chvíle Československa. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2013. 286 s., [32] s. obr. příl. ISBN 978-80-87474-92-1.

HLAVAČKA, Milan. *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 207 s. ISBN 80-7277-297-X.a

HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., [30] s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, sv. 66.

JANOVSKÝ, Julius. *Dějiny Čech a Moravy: slovem a dokumenty*. 1. vyd. V Praze: S & M, 1991. 63 s. ISBN 80-900096-7-0.

JIREČKOVÁ, Olga. *Prameny k dějinám Městské knihovny v Praze (1891-1971): výběrová bibliografie*. Praha: Městská knihovna, 1971. 65 s.

KAŇÁK, Miloslav. *Josef Franta Šumavský*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1975. 284 s. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, Sv. 38.

Klatovy: [historie, kultura, lidé]. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 591 s., [16] s. barev. obr. příl. Dějiny českých měst. ISBN 978-80-7422-018-0.

KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1989. 143 s. Členská knihnice. ISBN 80-205-0093-6.

Knihotisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory: sborník prací k 500. výročí českého knihtisku. Vyd. 1. Praha: Academia - nakladatelství Československé akademie věd, 1970. 257 s., [24] s. obr. příl.

KŘÍŽ, Martin. *Klatovy - město v proměnách času.* 1. vyd. Klatovy: Arkáda, 2000. 68 stran. Krajina v proměnách času, svazek č. 1.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století.* Vydání druhé, v Karolinu první, přepracované. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016. 319 stran, 32 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-246-3540-8.

Malíř, J., *Od spolků k moderním politickým stranám. Vývoj politických stran*

MALÍŘ, Jiří. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861/1918.* 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. 887 s. ISBN 978-80-7325-272-4.

MALÍŘ, Jiří. *Od spolků k moderním politickým stranám: vývoj politických stran na Moravě v letech 1848-1914.* 1. vyd. V Brně: Masarykova univerzita, 1996. 373 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta, č. 307. ISBN 80-210-1273-0.

na Moravě v letech 1848-1914, Brno 1996.

PEKAŘ, Josef. *Dějiny Československé.* 2. vyd. Praha: Akropolis, 1991. 247 s. ISBN 80-900354-2-6.

SECKÁ, Milena. *Americký klub dam: krůček k ženské vzdělanosti.* 1. vyd. Praha: Národní muzeum, c2012. 347 s. ISBN 978-80-7036-366-9.

- SECKÁ, Milena. *Vojta Náprstek: vlastenec - sběratel - mecenáš*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2011. 301 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7429-173-9.
- SÝKOROVÁ, Lenka. *Klatovy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-018-0.
- ŠINDELÁŘ, Karel. *Dějiny knihoven v českých zemích do roku 1918*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 1 sv.
- URBAN, Otto. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1991. 263 s. ISBN 80-205-0193-2.
- URBAN, Otto. *Kapitalismus a česká společnost: k otázkám formování české společnosti v 19. století*. Praha: Svoboda, 1978. 378 s.
- VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího král. města Klatov*. V Klatovech: Nákladem města Klatov, 1930-1932. 521 s.
- VÁŇOVÁ, Ladislava. *Klatovy město =: Klatovy Stadt = Klatovy town*. Překlad Alena VONDRUŠOVÁ, překlad Hana KREUZMANNOVÁ. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2000. 216 s. Historicko-turistický průvodce, č. 14. ISBN 80-86125-18-1.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1996. 284 s. ISBN 80-205-0088-X.
- Zákony o právu spolčovacím a o právu shromažďovati se ze dne 15. listopadu 1867: (doplněno poznámkami, rozhodnutími správního dvoru soudního, říšského soudu a ministerstva vnitra, instrukcí pro úředníky a vzorci podání a stanov)*. Jilemnice: Al. Neubert, 1867. 12 s. Neubertova všeobecná knihovna, sv. 3.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Razítko spolku

Příloha č. 2 – Tabulka obsahující termín, typ valné hromady, počet přítomných členů a ustanovující valní hromady.

Příloha č. 3 – Mapka se zakreslenými obcemi, ve kterých Úhlava založila knihovny pro veřejnost.

Příloha č. 4 – Ukázka vedení hospodaření jednotlivé akce spolku.

Příloha č. 1 – Razítko spolku

Příloha č. 2 – Tabulka obsahující termín, typ valné hromady, počet přítomných členů a ustanovující valní hromady.

Datum	Valná hromada	Počet přítomných	Ustanovující VH
14.8.1883	řádná	28	Ano
12.4.1884	řádná	17	Ne
28.7.1884	řádná	32	Ne
4.4.1885			
25.7.1885	řádná	25 členů	Ne
24.4.1886	řádná	16 členů	Ne
22.7.1886	řádná	25 členů	Ano
26.9.1886	mimořádný	18 členů	Ne
7.5.1887	mimořádná	14 členů	Ne
8.8.1887	řádná	33 členů	Ano
14.9.1887	mimořádná		Ne
21.3.1888		16 členů	Ne
28.7.1888	řádná	23 členů	Ano
10.4.1889	řádná	17 členů	ne
1.8.1889	řádná	31 členů	Ne
12.8.1889	mimořádná	23 členů	Ne

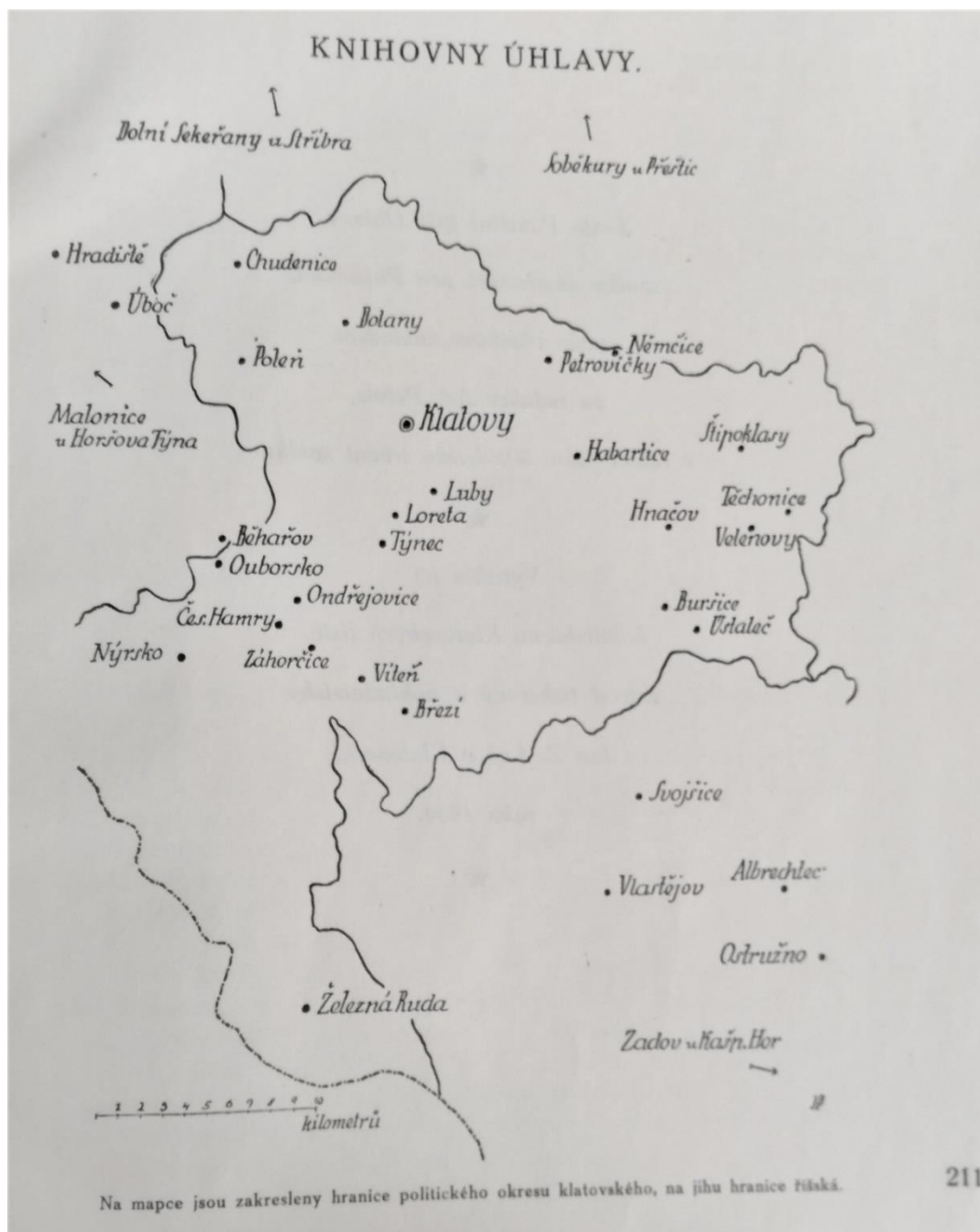
24.3.1890	řádná	20 členů	ne
26.7.1890	řádná	22 členů	Ano
26.9.1890	mimořádná	12 členů	Ne
28.7.1891	řádná	20 členů	Ano
8.8.1891	mimořádná	17 členů	Ne
4.9.1891	mimořádná	12 členů	Ne
26.9.1891.	mimořádná	22 členů	Ne
6.4.1892	řádná	10 členů	ne
1.8.1892	řádná	13 členů	Ano
31.3.1893	Řádná	10 členů	Ne
2.8.1893	Řádná		
21.8.1893	Mimořádná		
30.8.1893	Slavnostní VH		10 let spolku
31.3.1894	Mimořádná		
13.8.1894	Řádná		
18.4.1895	Mimořádná	18 členů	
10.8.1895	řádná		
28.8.1895	Mimořádná		
12.2.1896	Mimořádná		
18.5.1896	řádná	10 členů	
24.9.1896	Mimořádná		
7.11.1896	Řádná		
19.12.1896	Mimořádná		
27.2.1897	mimořádná	14 členů	
26.5.1897	Řádná	13 členů, 3 hosté	
12.8.1897	Mimořádná		
17.9.1897	Mimořádná	13 členů	
19.11.1897	Řádná	11 členů	
8.6.1898	Řádná	20 členů, 7 hostů	
1.8.1898	Mimořádná	22 členů, 5 hostů	

12.11.1898	řádná	20 členů	ne
4.4.1899	mimořádná	10 členů	Ano
19.11.1899	řádná	12 členů, 4 hosté	Ne
12.6.1900	řádná	7 členů, 1 host	Ne
9.8.1900	mimořádná	13 členů, 2 hosté	Ano
30.8.1900	mimořádná	6 členů	Ne
9.11.1900	řádná	12 členů, 2 hosté	Ano
22.5.1901	řádná	7 členů, 7 hostů	Ne
18.7.1901	mimořádná	14 členů, 4 hosté	ne
14.8.1901	mimořádná	15 členů, 2 hosté	Ne
9.11.1901	řádná		Ani
30.11.1901	mimořádná		Ne
30.12.1901	Mimořádná	11 členů, 3 hosté	Ne
5.2.1902	Mimořádná	9 členů, 2 hosté	ano
23.7.1902	řádná	10 členů	
15.11.1902	řádná		Ano
28.2.1903	mimořádná	9 členů	
20.5.1903	Řádná		
5.9.1903	Mimořádná		
19.12.1903	řádná	23 členů	Ano
2.1.1904	mimořádná	21 členů	Ne
7.4.1904	řádná	20 členů	Ne
20.7.1904	mimořádná	22 členů	Ano
28.12.1904	řádná	19 členů	Ano
18.4.1905	mimořádná	18 členů	Ne
16.9.1905	řádná	14 členů	Ne
27.12.1905	mimořádná	15 členů, 6 hostů	Ne
22.9.1906	Řádná	16 členů	ano
3.1.1907	mimořádná	11 členů	Ne
16.12.1907	řádná	14 členů, 1 host	Ano

6.4.1908	řádná	16 členů	Ne
29.12.1908	řádná	14 členů	Ano
4.8.1909	mimořádná	13 členů	Ne
3.1.1910	řádná	13 členů, 2 hosté	Ano
7.9.1910	řádná	19 členů, 4 hosté	Ano
11.12.1910	mimořádná	16 členů, 2 hosté	Ne
4.2.1911	mimořádná		Ne
17.9.1911	řádná	21 členů, 1 host	Ano
29.12.1911	mimořádná	21 členů, 5 hostů	Ne
12.6.1912	řádná	15 členů, 2 hosté	ano
11.11.1912	řádná	13 členů, 2 hosté	Ne
21.9.1913	řádná		Ano
21.12.1913	mimořádná	8 členů	Ne
17.8.1916	řádná	14 členů	ne
10.4.1917	mimořádná		Ano
26.7.1917	mimořádný		ano
29.9.1917	řádný		ne
4.1.1918	mimořádný		Ano
29.7.1918	řádná	18 členů, 1 host	Ano
13.2.1919	mimořádná	9 členů	Ne
5.5.1919	řádná		Ne
29.7.19.19	mimořádná		Ano
29.9.1919	řádná		Ne
5.1.1920	řádná		Ano
7.4.1920	Řádná		
17.9.1920	Řádná		
2.12.1920	Mimořádná		
29.12.192	Mimořádná		
30.3.1921	Valná		
13.9.1921	Valná		

8.3.1922	Řádná		
7.6.1922	Řádná		
18.9.1922	Řádná		
3.4.1922	Řádná	6 členů	
19.9.1923	Řádná	13 členů	Ano
25.4.1924	řádná	8 členů	Ne
22.7.1925	řádná		Ano
7.1.1927	řádná		Ano
13.9.1927	řádná		Ne
20.9.1928	řádná	30 členů	Ne
10.9.1929	řádná	34 členů	Ano

Příloha č. 3 - Mapa se zakreslenými obcemi, ve kterých Úhlava založila knihovny pro veřejnost.

Příloha č. 4 – Ukázka vedení hospodaření jednotlivé akce spolku.

Sešlannou Měšťanskou Besedou

posádkou

"Société dansante"

v měšťanské besedě

Dne 3. dubna 1910.

Průjem hrubý: 166.80 K
Výdání: 111.28 "
Čistý průjem: 55.52

Průjem:

Průjem: 113.80 K (viz položekův grafický
u pořádku: 53- " (viz položekův korig.
Wellnera.)

celkem: 166.80 K

Průjem: 166.80 K

Výdej: 111.28 "

čistý: 55.52 K

Výdání:

(viz přílohy)

- 1) Paleta a) na pol. úřadě kancel. a na
družice 8.20 K
b) na perm. úřadě 4. - "
 - 2) Kuchař a) holové a 6-9 parti 54. - "
b. pivo 9.60 "
 - 3) Za světlo a Dostavení mezděn a
vyloponí p. Prošovi 20. - "
 - 4) Za pozvánky (Knihlovačův - 10. - "
Janův)
 - 5) Něch posádky 2.48 "
 - 6) Macek, za grani 3. - "
- 111.28 K